Seneca moralissimus philosophus de quattuor virtutibus cardinalibus. optimo commento illustratus.

[redacted]



[redacted]

Lond 1523

Seneca cordubēsis philosophus vir doctissim⁹
Sotini stoici discipulus Lucani poete patruus Rome claruit tēpo-
re Neronis imperatoris. cuius ⁊ preceptor fuit. Hui⁹ tempore glorio-
si apostoli Petr⁹ ⁊ Paul⁹ Rome predicabant. Fuit aūt Seneca vite honeste. ma-
gne abstinētie ⁊ cōuersationis vrbane ⁊ modici somni Cum igitur Seneca et mul-
ti de domo cesaris ad Paulū cōfluerēt. pre ceteris ipse btō Paulo familiaris erat
ppter diuinā scientiā quā in eo viderat. vt vix se ab eius colloquio tēperare potu-
isset ⁊ quando cū eo ore ad os loqui nō poterat. frequentib⁹ epistolis datis ⁊ acce-
ptis eius amicabili colloquio fruebat̄. Scripta quoq̧ Pauli corā cesare legit ⁊ in
cunctis eū amicabilem reddidit Senatus etiā de Paulo alta sentiebat. Hic Se-
neca continentissime vite fuit. quem beatus hieronymus sctōrū cathologo annu-
merauit. illis epistolis prouocatus que legūtur Pauli ad eum. ⁊ ipsius ad Paulū.
Hic ante bienniū q̄ Petrus ⁊ Paulus a Nerone coronarentur martyrio taliter in-
terfectus est. Ipse enim Nero quadā die respiciens Senecā et verbera que sibi in
pueritia intulerat ad memoriā reducēs infremuit ac tāq̄ iniuriarū vltionē expe-
tere de illo cupiens. Precipitq̧ vt quodcūq̧ genus vellet mortis sibi eligeret Se-
neca ergo quasi suaue genus mortis arbitrās in balneo mori incisionem vtriusq̧
vene brachij elegit. Item Seneca non dicitur quasi se necans. Nam nihil respici-
ens ad malum operatur malum. Seneca autē moralissimus erat quare si seipsum
necasset moralitatē excessisset. sed dicitur quasi senio nens chara. i. vtilia documen-
ta scilicet presentis libri quem in senectute cōposuit Uel si debet exponi p̄tum ad
eius interitū hoc vocabulū Seneca. tunc dicitur quasi seueritate Neronis cadens
nam Nero ipsum interficere volens. permisit vt eligeret sibi mortem. et sic sibi ipsi
elegit emissionem sanguinis cuiuslibet vene in balneo. vt leuiori morte obiret.

Uirtutis specimen. flos morum. formula vite.
Insons ecce necem pro pietate tulit.

¶ Incipit liber Lucii Annei Senece de formula honeste vite/ vel de quattuor virtutibus cardinalibus.

Quattuor virtutũ species multorũ sapientum sententijs diffinite sunt. Quibus animus humanus comptus ad honestatẽ vite possit accedere.

¶ Pro generali noticia presentis libri ista sunt tenenda que cõiter circa initia librorũ dicuntur. Ubi sciendũ q noticia presentis libri morali phie imponit. Et titulus huius libri est. Liber Lucij Annei Senece de formula honeste vite / vel de quattuor virtutibus cardinalibus. Sed intentio est velle tradere librum de quattuor virtutibus cardinalibus. Sed vtilitas est q cognitis his fructuose honestissimeq vnusquisq vitã suã regere possit. Sed de causis est notãdũ. Ubi causa materialis patz ex sequẽtibus. Causa autẽ efficiens nõ multũ curãda est: vt infra patebit de officio prudentis. Nõ te moueat dicẽtis authoritas. Dicitur tñ causa efficiẽs venerabilis Seneca. Sed causa finalis vt ea noticia habita statum presentis vite moribus gratissimis et virtutibus supremis exornare possimus et tandẽ post hanc vitam rõne virtutũ et per earũ merita vitam sempiternã consequi mereamur. ¶ Quattuor virtutũ. &c. Iste liber intitulatur liber Senece de formula honeste vite: de cuius subiecto vtilitate et causis visum est. Uult ergo q tm̃ quattuor virtutes cardinales p sñias phorum sapientũ descripte sunt: quarũ virtutũ affluentia homo adornatus ad honestatẽ vite et humane felicitatis gloriam poterit peruenire.

¶ Harum aũt prima est prudentia. Scda magnanimitas. Tertia cõtinẽtia. Quarta iusticia. Singule igitur harũ his officiis que subtus annexa sunt. honestum ac bene morigeratum efficiunt virum.

¶ Ista est pars in qua autor reddit auditores attentos ponẽdo certũ numerũ virtutum cardinaliũ ad earũ ordinem ostendendũ. Dicit quattuor sunt virtutes cardinales. vt patz infra qa fm Grego. sup Ezechielẽ omel. iij. quattuor virtutes cardinales accipimus dũ earum ordinẽ custodimus. ¶ Nota q iste quattuor virtutes nominantur tribus noibus. Primo eni noiantur principales. Secundo cardinales. Tertio generales. Pricipales ex parte passionũ et operationũ. Sed cardinales dicuntur: qa tota vita humana fm moralitatẽ vnita est in his quattuor virtutibus. Sed generales ideo: quia motus et actus aliarum virtutum participantur a secundarijs virtutibus moralibus respectu cuius dicunt speciales sub annexe. ¶ Singule igitur. Illa est tertia pars phemij. in qua Seneca reddit auditores beniuolos. ostẽdendo vtilitatẽ quattuor virtutũ que studẽde et addiscẽde sunt ideo. qa ipe cũ earum operationibus hoiem honestũ et bene morigeratũ faciunt: vt patz infra. Etiã ideo: quia ille virtutes dicuntur bona anime que maxime bona sunt. x. Ethicorum.

¶ De prudentia.

Quisquis ergo prudẽtiam sequi desideras. tũc recte per rationẽ viuas. et oĩa prius extimas et perpẽdas et dignitatẽ rebus nõ ex opinione multorum: sed natura earundem constituas.

¶ Ista est pars executiua / qua magister prosequitur determinare de diuersis virtutibus. et specialiter primo tractat de prudentia. ponens de eadem diuersas doctrinas sicut patebit in processu. Uult igitur primo quod ille homo qui desiderat imitari prudentiam. talis debet regulariter viuere secundum dictamen recte rationis. sic quod non deficiat a virtutis via. quia ratio semper deprecatur ad optima primo Ethi. Et ideo qui non regulatur actu rationis. imprudenter ducit vitam huius mundi. eo quod talis bestialiter viuit. Unde ex eo quod homo sequitur vsum rationis dicitur esse dignissima creaturarum. Sic econuerso homo non sequens rationem sed sensualitatem peior est bestia.

¶ Nam scire debes quod quedam sunt que videntur esse bona et non sunt et quedam non videntur esse bona et sunt quecunque autem de transitoriis possides non mireris nec magni precii existimes: quia caduca sunt. Nec apud te que habes tanquam aliena seruabis. sed pro te tanquam tua dispenses. et tanquam tuis semper vtere.

¶ Hic author in ista sententia duplicia ponit. Primo namque subdit corrolarium ad emendationem predictorum ibi. Nam scire debes. Dicens quod quedam videntur esse bona secundum estimationem vulgarium. vt sunt bona fortuita. scilicet diuitie et honores que tamen non sunt bona. quia impediunt a summo bono. Et quod quedam videntur esse mala secundum vulgares vt sunt scientia et virtus. que tamen non sunt mala. immo simpliciter bona. Et ideo non debemus inspicere opiniones vulgarium. quia vulgares veritatem non cognoscunt. iuxta dictum Boetii de conso. li. iiii. prosa. iiii. dicens. Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicue veritatis attollere. similesque sunt auibus. quarum intuitum nox illuminat. dies cecat. Secundo subiungit duplicia bona. ibi. Quecunque autem et cetera. Uolens quod quedam sunt bona transitoria. et de his dicit. quod prudens non debet super his mirari. id est magnam curam habere. quia labilia sunt. vt patet per philosophum. iiii. phisi. Omnia que sunt in tempore labuntur et corrumpuntur cum tempore. Alia sunt bona eterna et perpetua et de his dicit. que apud te habes. id est in te. Et de illis dicit Boetius metro primo.

¶ Si igitur prudentiam amplecteris vbique idem eris. Et prout temporis rerumque exigit varietas. ita te accommodes tempori. Nec te in aliquibus mutes. sed potius aptes te. Sicut enim manus que eadem est. et cum in palmam extenditur: et cum in pugnum constringitur.

¶ Hic ponit et tangit stabilitatem prudentis qui in prosperis non extollitur nec in aduersis impatientia turbatur vel conturbatur. Nam secundum philosophum in Ethi. Prudens debet se habere ad modum tetragoni. id est corporis quadrati. Nam sicut corpus quadratum ad quamcunque partem vertitur semper manet idem et firmum. Sic homo prudens quolibet tempore et loco idem et firmus manet absque reprehensione secundum exigentiam temporum et rerum mores suos semper potest immutare. nec in vllo mutatur. sed potius se tempori coaptabit. sicut hic ponit vnam similitudinem. ¶ Sciendum circa litteram quod prudentia sic describitur. Est recta ratio rerum agibilium. sexto ethi. vel sic. Est bonorum et malorum cognitio cum electione vnius. scilicet boni. et cum abiectione alterius. scilicet mali. cum malum non cadat sub electione. Et ergo illa autoritas. inter duo mala minus malum est eligendum. sic debet intelligi si duo mala obiiciuntur. minus est eligendum. maius vero fugiendum.

¶ Prudentis proprium est examinare consilia multorum et non cito facili credulitate ad falsa prolabi.

¶ Hic Seneca ponit vnam conditionem ipsius prudentis. volens quod prudens que

rere debet cōsilia multoꝝ ⁊ nō ex ꝓpria presumptiōe in errorē cadere. Illud idem docuit Aristo. vt dt Valeri⁹ Maximus li. vij. Aristo. cui Callisthenē auditorē suū ad Alexādrū mittēs monuit vt cū eo aut ꝙ rarissime aut ꝙ iocūdissime loqueretur. quin primo salubria cōsilia ageret. q̄a vt ait Bernar. Iudicij est discernere qd liceat vel nō liceat. Consiliū aūt ꝓbare qd expediat. q̄a ad prudentiā hoc pertinet vt dt btūs Thomas in scda s. de. q. xlvij. arti. vj. Ad prudentiā ꝑtinet rōne cōsiliari Et hec cōditio elicitur ex. vj. eticoꝝ. vbi dr. Videt aūt prudētie posse cōsiliari. non q̄dē ad partē. puta ad sanitatē siue fortitudinē sed omino ad totum bene viuere.

¶ De dubijs nō definias. sed suspēsam tene sentētiā Nichil inexpertū affirmes. q2 non omne qd verisimile est statim verū est. sicut ⁊ sepius qd primū incredibile videt nō cōtinue est falsum. Crebro siquidē faciē mendacij veritas retinet. Crebro siquidē mēdaciū sub specie veritatis occultatur. Nā sicut aliquotiēs tristē faciē siue frontē aduersam amic⁹ ⁊ blādā adulator ostēdit. Sic verisimile colorat vt fallat vl surripiat conat

¶ Hic autor ponit aliā cōditionē prudentis q̄ seruari debet in causis incertis. Volens ꝙ prudēs hō non debet diffinire seu notificare dubia. sed ꝓtrahere sententiā donec veritatem experiri poterit. quia vt ait autor quinqꝫ clauiū. Prudētis mos est varias inq̄rere causas. Ut valeat mentē certificare suā. Idcirco nō debet affirmare incognita. quia ex hoc posset in errorē cadere. Et rōnem subiungit. q2 nō oē qd similitudinē veri habet hoc verū est. nec omne qd videtur esse falsum incredibile est quia mendaciū specie veritatis occultatur. ⁊ econuerso. Tullius autor est in paradoxis. cū inquit. Nihil est tā incredibile qd dicēdo nō fiat ꝓbabile. nihil tam horridū tā incultū qd nō resplendescat orōne. Et hoc ostendit hic. Seneca a signo. q̄a sicut interdū amicus ostendit faciē iratā aduersus amicū. attamē hoc non facit ex rancore vel causa odij sed causa correctiōis. q2 ꝓcedit ex bono fundamento cū intrinsecus verus est. licet appareat intrinsecus habere frōtem aduersam. i. inimicitiā. Sed deceptor seu adulator multotiens ostendit faciē amicabilē qd ꝓcedit ex fronte odij. q̄a semꝑ decipit aut decipere querit. Sic verisimile multotiens colorat vt assumat faciē veri. Prudens aūt debet esse cautus ⁊ non facilis ad credendū. q̄a hoc viciosum est. vt dt Ouid. in li. fastorum. Sed nos in vicium credula turba sumus. quasi diceret. ex quo nos cōis populus sumus faciles ad credendum ergo in vicio sumus. prudens autem debet inquirere causas.

¶ Si prudēs esse cupis in futura ꝓspectū intēde. Et q̄ aīo tuo cōtingere pn̄t cuncta ꝑpone. Nihil tibi subitū sit sed totū an̄ ꝯspicias. nā qui prudēs est nō dt ego non putaui quidem hoc fieri. q2 non dubitat. sed expectat. non suspicatur sed cauet.

¶ Postꝙ Seneca in ꝑcedētib⁹ ostēdebat doctrinā quō prudēs nō debeat esse facilis ad credendū. sed debet certitudinaliter indagare veritatē. Iuxta illō Prosperi. Nō pateāt faciles cōctis rumorib⁹ aures. Quod nescire iuuat credere nec liceat. Hic ꝯsequēter cōtinuādo dt. ꝙ prudens debet ꝓspicere ea q̄ futura sunt ⁊ iuxta hoc ordinare negociū suū. Hoc idē vult Ganfredus in poetria noua cū dt Precurrant oculi gressus ꝑ cōsule mēte. Et vires metire tuas. si fortis es aude Grādia. si fragilis humeris impone minora. Que verba nihil aliud ꝑtendūt ꝙ ꝙ sapiens de

bet p̄considerare oculis ⁊ mēte gressus.i.illud qđ aggrediatur.⁊ iuxta vires et virtu
tes ordinare debet. Tulli⁹ autor est in officio li. primo. Magni ingenij est cogita
tione p̄cōstituere ⁊ ordinare q̄ euenire p̄nt. qꝛ vltima raro correspōdent primis. vt
ait Boeti⁹ de disci.scho. in fine. Prima licet q̄ꝙꝫ salua ħāt iudicia. vltima tamē al
teri⁹ sapores coinquināmēta manebūt. Infert Seneca in textu ꝙ prudēti nihil subi
tum dꝫ esse. qꝛ multa mala cōtingunt ex cōsilio veloci. vt dꝫ Agelli⁹ in speculo stulto
rū. Rebus in ambiguis quoties fortuna laborat. Cōsiliū preceps nō debet esse ni
mis. Impetus vt memini grauis est male cūcta ministrat. Si male cūcta. ergo nec
vlla bn̄. Iō prudēs hō singula debet sp̄ ꝓspicere ne in malū finē t̄minauerit. Nec di
cat. Ego nō putaui ꝙ hoc ꝯtingere debuit. qꝛ hoc nō ꝑtinet ad prudētiā seu ad pru
dentē. qꝛ prudēs nō dubitat sed expectat bonū. nō opinatur. sed cauet. i. caute agit.

¶ Cuiuscūqꝫ causam facti inq̄re. ⁊ cū initia rerū iuene
ris exit⁹ cogitabis. Scito te in q̄busdā debere ꝑseue
rare q̄ incepisti. Quedā vero nec icipere debes in qui
bus ꝑseuerare noxiū est. Prudēs fallere non vult/nec
falli pōt Boni est viri etiā i morte neminē fallere Opi
niōes tue sint iudicia. Cogitatiōes inutiles ⁊ vanas
velut somnio similes nō in mentē recipias. Quib⁹ si
animus tu⁹ oblectauerit. cū oīa bene disposueris tri
stis remanebis. sed cogitatio tua stabilis ⁊ firma sit si
ue deliberet siue q̄rat siue ꝯtēplet ⁊ nūq̄ recedat a vo

¶ In ista parte autor pōit aliud officiū prudētie. qđ respicit origīnē in actu di. ꝙ tu
prudēs diligēti indagine inq̄rere debes rerū causas ⁊ principia. qꝛ scđm Arist. p̄mo
phy. Tūc vnū q̄dq̄ scire arbitramur cū cās ei⁹ ⁊ p̄ncipia cognoscim⁹ qꝛ scire est rē
per cās cognoscere. vt dꝫ p̄mo poste. Vñ inuestigare cās rerū est ꝓprie prudētis. Te
stis est autor quinqꝫ clauiū. cū dꝫ. Prudentis mos est varias inq̄rere cās. ⁊ Virg. ij.
geor. Felix q̄ potuit rerū cognoscere cās. Ad qđ etiā nos inuitat. Persi. sat. j. dicēs
Discite o miseri ⁊ cās cognoscite rerū. Tūc ibi. Et cū initia. ⁊c̄. Ponit notabile p
quo dꝫ phs. ij. de aīa. Iustū est oīa a fine denoiare. ⁊ Sanfre. Si bn̄ succedūt nō pri
ma sed vltia spectas. A casu describe diē nō solis ab ortu. Et alibi. Qđ cōplere ne
q̄s p̄ncipiare caue. Metrista. Quicq̄d agis prudenter agas ⁊ respice finē qꝛ finis ē
optia causa. ⁊ cui⁹ finis bon⁹ est ip̄m quoqꝫ bonū est. ¶ Scito te in. ⁊c̄. Autor ponit
alia officia prudētie q̄ntū ad ꝑseuerantiā in ope incepto. Sciēdū ꝙ inter opa agen
da in oībus reb⁹ quedā sunt vtilia ⁊ bona. ⁊ incipienda sunt ⁊ ad finem deducen
da. sed alia sunt opa viciosa in quibus non est perseuerandum.

¶ Sermo quoqꝫ tu⁹ nō sit ianis. sed aut suadet/aut
moneat/aut cōsoletur/aut p̄cipiat. Lauda parce/vi
tupa parci⁹. Nā sic̄ rep̄hēsibilis est nimia laudatio ⁊
īmoderata vitupatio Illa siq̄dē adulatiōe ista vo ma
lignitate suspecta ē. Testioniū vitati nō amicicie red
das cū ꝯsideratiōe ꝓmittas sꝫ pleni⁹ q̄ꝫ ꝓmiserꝭ p̄sta.

¶ hic Seneca ponit aliud officiū prudētie qđ respicit sermonē prudentis qualiter
videlicet prudens debet regere suū sermonē di. Sermo prudētis nō dꝫ esse inanis.
Vñ nota ꝙ sermo van⁹ ⁊ inanis dꝫ q̄ ꝓferꝭ sine vtilitate ꝓferētis ⁊ audiētis de quo
hō tenetꝭ reddere rōnē in die nouissimo. Vñ ꝓuerbi. x. Qui moderat labia sua hic

prudentissimus est. Cui etiã cõcordat Cato di. Uirtutẽ primã puto cõpescere linguam. Sed ibi. Lauda parce. &c. ponit tria officia prudentis per ordinem. Et vult q prudens homo laudet aliquem parce & moderate: vt patet in textu.

¶ Si prudẽs es animus tu⁹ tribus dispẽset tpibus presentia ordina/futura prouide/preterita recordare Nam qui nihil de preteritis cogitat vitã perdit: q de futuro non meditatur fatuus obliuiosus appellatur & in oia incaut⁹ incidit. Preponas igit in aio tuo futura bona & mala: vt illa sustinere possis & ita moderare

¶ Hic ponit aliud officiũ prudẽtie respiciẽs quẽlibet hoiem volentẽ esse tutũ & securũ. Et facit duo. Primo ponit modu in quo decet hoiem esse circũspectũ et prouidũ. Scdo eiusdem modi causam subiungit ibi. Nã qui nihil. &c. Quantũ ad pmũ vult autor q qui vult esse prudens ille debet animũ suũ limitare trib⁹ differentijs tpm. Debet eni pmo ordinare non solũ ad suã vtilitatẽ: sed etiã ad alioꝝ psentias. Scdo cauta cõsideratione preuidere debet ea que sunt futura. Tertio cautior existat psentib⁹ & futuris. Debet ei memorari & retinere ea q pterita sunt Ubi nota q recordatio pteritoꝝ valet nobis ad tria. Primo ad pntis vite conseruationẽ. Secundo ad pntis vite emẽdationẽ: vt dt Ganfred⁹. Tertio ad pntis vite preiagitionẽ & ordinationẽ: nam preteritoꝝ cogitatio vtile prebet ꝯsiliũ in futuris. Tunc ibi. (Preponas igit) Autor ponit aliã cõditionẽ prudẽtie per modũ cõclusionis ex primis habitis volens q prudẽs debet animo suo preponere tam bona q etiã mala. Bona ideo q ipse sapienter moderare possit se non nimiũ extollendo. Mala ideo q ea patienter tolerare possit: se non nimiũ conturbando: qr futura vt inquit Aristo. de regimine principũ. si presciantur leuius tolerantur.

¶ Non semper in actu sis: sed interdũ animo tuo requiẽ dato. Et requies illa plena sit sapientie/studijs & cogitatiõibus bonis. Nam prudens nunq ocio marcet: habet aũt aliqñ animũ remissũ: sed nunq solutũ.

¶ Hic Seneca ponit aliud officiũ prudẽtie volens q nõ semp opz prudentẽ esse in actu. i. in continuis studijs & imaginationib⁹: sed aliqñ aio suo refrigeriũ prestare põt p gaudia solatia & cõuiuia moderata nõ nimia: qr oẽ nimiũ vertit i vitiũ. scdo ethicoꝝ. Et ideo etiã phs. iiij. ethi. capi^o de eutropelia sic dt. Uident aũt ludus et requies hoi in vita esse necessaria. propter hoc etiã Seneca epla. xv. ad Lucillum sic ait. Neq ego iubeo te semp immminere libro: aut pugillarib⁹. dandũ est aliqd interuallũ aio: ita tñ vt nõ resoluatur sed remittat. Sed ibi (Prudẽs eni) Hic subiungit aliud officiũ prudentie volẽs q prudẽs nunq debet esse dat⁹ ocio: qr ocia prauas cogitationes gñant & voluptuosas delectationes. Quare dt Alan⁹ in puerbijs. Subtrahe ligna foco si vis extinguere flammas. Et carnis motus ocia vina dapes. Similiter. Horatius Flaccus. Queritur egistus quare sit factus adulter. In promptu causa est desidiosus erat. Ocia si tollas perire cupidinis arcus. Debet tñ interdũ habere animũ remissum: sed nunq solutũ: qr solutus plenus est pigritia.

¶ Nã tarda accelerat/perplexa expedit/dura mollit temperat aspera/ardua exequatur. Scit eni qua via aggredi debeat sua & singula cito cognoscit/recte & distincte videt cõsilia peritoꝝ: vt ex aptis obscura exti

met ex puis magna/ ex primis remota/ ex ptib' tota

¶ Hic pñter ponit act' ꝛ quedã ops ipi prudẽti annexa/ volens ex q̃ prudẽs ociari nõ debet: vt dictũ est in precedentib': sed actus hic in lrã positus diligẽter dꝫ psequi et exerceri videlꝫ ꝙ tarda et neglecta festinanter impleat / difficilia expediat. ꝛc. vt ptꝫ clare in lrã. Et illoꝝ actuũ subiungit rõnẽ/ ibi. Scit eni. ꝛc. Volens ꝙ prudentis ppriũ est ꝙ sciat quõ ꝛ qualiter ꝛ qua via aliqđ opus aggrediendũ sit nõ facile: singula peritorum consilia considerando/ ex apertis ignota/ ex minimis ardua/ ex proximis longinqua: ꝛ ex partibus tota elucidat.

¶ Nõ te moueat dicentis auctoritas nec q̃s dicit: sed quid dicatur attende. Non eni vt multis: sed quibus placeas cogita. Id quere quod iuenire possis. Id disce quod scire potes. Id pota quod coram bonis ꝛ honestis optari potest. Nec te altiori rei applices in qua stare tibi tremendũ sit ꝛ descendere cauendum.

¶ Postq̃ Seneca ex priorib' dixit quõ prudẽs debeat se hre in ppriis sermonib' et cogitationib': futuroꝝ pmeditationib' / preteritoꝝ recordationib'. Hic pñter docet quõ prudẽs se hre dꝫ ad alioꝝ sermões. s. fidem ꝛ credulitatẽ adhibẽdo. Et ponit sex officia lrã illa prudẽtis. Primũ est ꝙ hõ prudẽs nõ credulitatẽ adhibet sermoni pncipalr ex formositate ipsi' loquẽtis: sꝫ ex vitate sermonis q̃ pfert. Cicero autor est cũ ait. Nõ est credendũ cõsiderandũqꝫ qđ q̃s loqtur: sed illud qđ q̃s sentiat Scđm est ꝙ prudẽs debet querere ea q̃ habere põt ꝛ nõ illa q̃ nõ. Cato. Qđ potes id tenta operis ne pondere pressus. Succũbat labori ꝛ frustra tentata relinquas. Tulli'. Absurdũ est inq̃rere qđ haberi nõ potest. ideo accipiendũ est tñ qđ haberi põt. Tertiũ ꝙ prudens cogitet q̃b' placeat nõ q̃ multis. vñ. Cunctis q̃ placeat nõ credo ꝙ modo viuat. Quartũ ꝙ prudẽs inuestigat illa scire que licita sunt ad sciendũ. Cato. Mitte arcana dei celũqꝫ inquirere q̃d sit. Cũ sis mortalis que sunt mortalia cura. Quintũ ꝙ prudẽs homo debet optare vtilia ꝛ bona. Iuxta dictũ Arist. in de regi princi. Dirige cogitatiões tuas in bonũ. Sextũ ꝙ prudẽs hõ nõ dꝫ se exaltare vltra honorẽ quo dignus nõ est: nec applicare se negocio cui satisfacere nõ potest: ne cũ scandalo recedat a dignitate. Alanus. Arbor que late ramat non firmo stat imo. Cum ramis facili corruit icta notho.

¶ Tunc cõsilia tibi salubria aduoca: cum tibi alludit huius vite prosperitas: tunc te velut in lubrico retinebis aut sistes. Nec tibi dabis liberos ĩpetus: sed circumspicias quo eundem sit vel quousqꝫ.

¶ Hic in fine hui' principale docet Seneca quõ prudẽs si fortunat' fuerit dꝫ implorare ꝯsilia matura sapiẽtiũ vel sui ipsi' ita ꝙ pergat cũ bona deliberatiõe. Nam cũ fortuna mutabilis sit ꝛ variabilis: in ea nulla prosperitas ponẽda est. vñ habetur ex Boe. de ꝯsola. Testis est Ouid. in li. de testib'. Rara q̃dẽ virtus quã nõ fortuna gubernat. Passibus ambiguis fortuna volubilis erat. vñ Ludus fortune variatur imagine lune. Crescit decrescit: in eodẽ sistere nescit. Propterea prudẽs debet vti salubrib' cõsiliis vt meli' vitã ducere possit. Nec existimare se debet liberũ ꝛ habere liberos impetus: sed sp tanq̃ in periculo cõsistere et timere recessus fortune. Et sit quasi ambulans in lubrico. i. in via mala ꝛ lutosa: ꝛ cũ non verax sit; sed semp decipiat hoiem nũc exaltãdo nũc humiliãdo. ideo subdit in lrã. prudens debet circũspicere quo ambulandũ sit. i. quõ ꝛ qualiter ducat vitam suam in bonis fortuitis: cum transitoria sint. Testis est Alanus cum ait. Nunc adest ꝛ abest fugitiui gloria census. Nam prius aduentat post quasi somnus abit.

De magnanimitate.

Magnanimitas vero q̄ & formido dr̄: si insit alo tuo cū magna fiducia viues: liber/alacer & intrepidus. Magnū enī hoīs donū est nō vacillare sȝ sibi cōstare & finē huius vite intrepide expectare.

¶ Hoc est scōm & principale capitulū hui⁹ libri Senece/in quo postq̄ determinauit magr̄ de prudētia & de officijs & de cōditionib⁹ seu ꝓprietatib⁹ eius. hic cōsequēter facit idē de magnanimitate que etiā formido dr̄: & hoc diuersimode: dr̄ enī fortitudo: q̄a scōm eā q̄s fortiter agit: & in negotijs suis fortiter se disponit. Vñ Tul. iiij. li. rheto. Fortitudo est susceptio laboris & periculi cū vtilitatis ratione & cū cōmodoꝝ pensatiōe. Sed magnanimitas dr̄ q̄a magnū animū habet ad tollerandū ardua & aggrediendū terribilia. Sed ibi. Magnū enī. &c̄. Seneca declarat quoddaȝ dictū dicēs. ꝙ magnū donū est hoīem esse magnanimū. s. fm̄ virtutē. vt dr̄. iiij. ethicoꝝ. s. mortē nō timendo. Licet enī mors oīm terribiliū maximū sit: vt dicit philosophus. iij. Ethicoꝝ. tn̄ magnanim⁹ timere non debet: ex quo mors est de bono nature: vt dicit Seneca in li. de reme. fortu.

¶ Si magnanimus fueris nunq̄ iudicabis tibi cōtumeliā fieri de inimico: dices nō nocuit mihi: sed animū nocēdi habuit: & cū illū in potestate tua habueris vindictam putabis vindicare potuisse: scito enī magnum & honestum genus vindicte esse ignoscere.

¶ Hic Seneca tangit vnā speciē fortitudinis seu magnanimitatis q̄ patiētia dicitur. Et primo ponit doctrinā. Scđo subiūgit causam illius. ibi. Scito enī. &c̄. Uult ergo ꝙ homo vere fortis non debet reputare cōtumeliā ab inimico sibi illatā. nec vindictā statim appetere: sed sufficit alicui potuisse nocere: Qr̄ fm̄ Boetiū inimico parcere est opus pietatis. qui a ūt parcit clementiā facit. q̄a fm̄ Tulliū primo rethoricoꝝ. Patientia est honestatis ac vtilitatis causa rerū arduarū & terribilium voluntaria ac diuturna perpessio.

¶ Neminē susurro appetas/neminē suffodias/palā aggredere palmā Nec geras cōflictū nisi pri⁹ indixeris. Nam fraudes & dolos imbecillem decet habere.

¶ In ista parte Seneca ponit vnā aliā speciem magnanimitatis que dr̄ fiducia vl' magnificentia. Et ponit tria documenta. duo negatiua: & vnum affirmatiuum. Et postremo subiungit rationē predictoꝝ. Primum documētum ꝙ magnanimus neminem debet decipere seu circūuenire. Susurrator aūt est detractor qui in occulto est inimicus: & manifeste amicus. Secundum documētum est ꝙ magnanimus in suo sermone nō debet rimari secreta alterius. Iuxta illud Cato. Alterius dictū nec factū carpseris vnq̄. Exemplo simili ne te derideat alter. Testis est salutaris poeta/cum inquit. Nullius arcanum nec amici crimina prodes. Nec ea scruteris que latuisse decet. Tertiū documentuȝ est ꝙ magnanimus in sua victoria manifeste debet apparere. Non in occulto inimicum aggredi: nec debet gerere bella nisi manifeste indixerit prius inimico: vt se preparare possit ad opponendū. Et rationē illi⁹ adiungit. Nam ille non magnanimus est qui querit dolos et fraudes: cū illa faciāt aliquem imbecillem: que vitia opposita sunt magnanimitati & fortitudini.

¶ Eris magnanimꝰ si ꝑicula nō appetas vt temerarius nec formides vt timidꝰ. Nā timidū nil facit animum nisi reprehensibilis vite conscientia.

¶ Hic autor subiungit aliā spēm magnanimitatis in fine huiꝰ capli: q̄ dr̄ ꝑseuerantia dicēs in textu. Vñ bene agere parū ꝓdest si mens labilis extat: Ideo Tul. i primo rheto. describēs ꝑseuerantiā sic ait. Perseuerātia est in ratione bñ cōsiderata stabilis ꝑpetuaqꝫ ꝑmansio. ꝓpterea dicit hic Seneca ꝙ ille vere magnanimus est q̄ nō appetit pericula sicut temerariꝰ: sed aggreditur ea q̄ aggrediēda sunt: qr vt ait Tul. li. primo in tusc. questionibꝰ. Nemo se sine magna spe in mortē offert: ꝛ nō formidet ea q̄ timenda sunt. Rōnē subiūgit. Nā nihil aliud facit mentē timidā nisi ꝯscia vituperabilis vite. ꝛc. Nota ꝙ ille q̄ vult dici magnanimꝰ nō debet esse nimiū audax: nec nimiū timidus: sed seruare modū. Qr virtus moralis cōsistit in medietate: vt dicit phūs. ij. ethi. quare dicit Horatiꝰ. Est modus in rebꝰ sunt certi deniqꝫ fines. Quos vltra citraqꝫ nequit consistere rectū. Vñ in medio virtus cōsistere dr̄: ꝛ qui abstinet a vitijs virtutem colligit ille.

¶ De continentia.

¶ Continētiam vero si diligis: supflua circūcide ꝛ desideria tua in animū cōstringe. Considera tecū quantū natura poscat: ꝛ nō quantū cupiditas expetat.

¶ Istud est caplm tertiū ꝛ principale huiꝰ tractatus in q̄ Seneca postq̄ determinauit de duabꝰ virtutibꝰ cardinalibꝰ. s. prudentia ꝛ magnanimitate. hic ꝯsequenter de tēperantia priusq̄ꝫ de iusticia. Qr iusticia est virtꝰ s̄m quā q̄s bñ se habet ad alios scꝫ ad iustas ꝯuersatiōes cū eis habēdo. Tēperātia aūt est virtꝰ s̄m quā q̄s bñ se hꝫ ad seipm: q̄ etiā ꝯtinētia dr̄. Intēperātia aūt vt Tul. in tusc questi. li. j. placuit: est oīm ꝑturbationū fons: que est a recta rōne defectio. Ipa nāqꝫ corpꝰ exterminat: vitia cōgregat/ hoīm intellectꝰ deprauat/ sensum hebetat/ ꝛ ignominia stulticie deturpat hoīem. Sed tēperātia: vt Tul. j. retho. refert: est rōnis in libidine ꝛ alios nō rectos impetus aīe moderata ꝛ firma dñatio. Iō desiderare debemus tēperantiā et amare. eo ꝙ sine ea recte viuere nō possumꝰ. Propterea dicit Seneca in lr̄a. Tu debes amare cōtinentiā. ¶ Nota ꝙ duplex est desideriū. Quoddam est desideriū qđ ab appetitu intellectiuo oritur: vt quotiēs virtutes ꝛ eternā beatitudinē desideramꝰ: ꝛ illud nō est freno ꝯstringēdū. Aliud est qđ ab appetitu sensitiuo ortū habet: q̄ videlicet mundanas voluptates ꝛ venereas delectationes desideramus: et illud cōstringendū freno temperantie.

¶ Si cōtinēs fueris eo vsqꝫ peruenias vt teipso contentus sis: nā qui sibiipsi satis est cū diuitijs natus est. Impone cōcupiscentie tue frenū. Oia blādimēta que occulta voluptate animū trahūt reiice. Ede citra saturitatem. Cum sobrietate bibe. Uita ebrietatem.

¶ Hic Seneca ponit quattuor officia ad hoīem temperatū spectātia. Quoꝝ pmū est ꝙ homo ꝯtinens nō debet multū desiderare: sed ꝯtentari in his que natura sibi tribuit ꝛ que a natura insunt: qr natura modico cōtenta est. Vñ Cato. Cōmoda nature tibi nullo tempore desunt. Si fueris contentus eo qđ tēpora prebent. Quod etiam intelligitur hic cum dicit. Si ꝯtinens fueris. nā ille qui sibiipsi cōtentus ꝛ satis est: cum diuitijs natus est. Ex illo elicitur/ ꝙ ille diues est qui contentatur in his que habet. Unde Eneas in epistolis dicit. Non enim ille pauper est qui parum

habet sed q̄ plus cupit. ¶ Secundū. Si vis vocari tēperat⁹ tūc refrenare debes tua
desideria ⁊ amouere voluptates corporales que vim rationis ipsius et intellectus
absorbent. Vñ Uirg. i Buco. Trahit sua quēq3 voluptas. Ex ipsis enī nihil boni oritᷓ
q2 hoīes a sapientia retrahūt. iuxta illud Hieronimi. Studio insistere nō possum⁹
sup habūdantiā in mēte cogitātes. ¶ Tertiū: si vis dici tpat⁹ comede citra saturi-
tatē: sed cū mēsura. ⁊ bibe vt nō cōmittas ebrietatē. vñ Gāfred⁹ i poetria noua. Qñ
famē reficis dapib⁹ nō sis ita plen⁹ q̄ nihil apponi queat ampli⁹. Et subdit. nō tm̄
q̄ntū possis: sed q̄ntū ꝓdest. Vñ etiā phs in de secretis secretoꝝ ad Alexandrū sic ait
Si vis esse sanus nunq3 ede ad saturitatē: neq3 bibe ad ebrietatem.

¶ Obserua te ne in conuiuio vel in qualibet vite cōi-
tate imitaberis: quos dānare videaris. Nec p̄ntib⁹
delitijs inherebis. nec desiderabis absentes. Uictus
tibi ex facili sit nō ad voluptatē sed ad cibū accede. pa
latū tuū fames excitet nō sapores. Desideria tua par
uo redime. Si ad naturā viuis nunq̄ eris paup. Si
alicui sua nō videtur amplissima. si toti⁹ mūdi domi-
nus sit miser est. Qui cū paupⁱtate bñ cōuenit diues
iudicetur: q̄a hoc tm̄ curare debes vt non desināt. at-
q3 ita quasi ad exemplar diuinū cōpositus. a corpe ad
spūm q̄ntū potes adducere te festina.

¶ Hic Seneca ponit documēta ad hoīem tpatū spectātia. Primū: si vis dici tpat⁹
tūc serua illud in q̄libet societate ne dānes illos q̄s imitaris: sed poti⁹ sit p oculis di-
ctum Catonis. Iudiciū ppl'i nūq3 ꝯtēpseris vn⁹. Nec nulli placeas dū vis cōtēnere
multos. Et rō est: q2 q̄ alios vilipēdit sibi ip̄i vitupiū acq̄rit. Sed quō dz se habere
patet in istis metris. Si fore vis sapiēs tu serua q̄ tibi mādo. Quid dicas: vel cui:
cur: quō: q̄ñ. Scdo q̄ tu ꝯtinēs nō debes inherere voluptatib⁹ p̄sentib⁹. nec etiā de-
siderare absentes delectatiōes. q2 incōtinentiā generāt. Seneca in ep'la ad Lucil-
liū. xxiij. inq̄t. Ipe voluptates in tormenta vertūtur. epule crudelitatē afferūt ebrie
tates neruoꝝ torporē tremorēq3: libidines: manuū ⁊ articuloꝝ oīm deprauationē
Ideo Uale. li. vij. de Aristotele loquitur. Ultissimū p̄ceptū q̄ voluptates abeūtes
cōsiderem⁹. Teꝛtiū documentū q̄ debes esse modesti⁹: q2 vict⁹ moderat⁹ honestatē
corpis ⁊ aīe sanitatē ꝯseruat. Ideo ex modico debet esse victi⁹. Tul. in parador. Cū
tibi de⁹ vel m̄r oīm natura dedit aīm. nihil p̄stanti⁹ nihil p̄ciosius si recte cogitatur
Turpe ergo est si te ita prosternas vt nihil inter te ⁊ pecudē esse putas. Quartū do-
cumentū q̄ tuū desideriū dz esse in paruo. hoc est debes esse ꝯtētus in modico. ⁊ nō
nimiā curā gere sup res tpales. eo q̄ caduce sunt ⁊ tpales ⁊ transitorie.

¶ Si cōtinentie studes insudare nō habita amene s3
salubriter. Nec dñi3 velis esse notū a domo: sed domū
a dño. Nō tibi ascribas que non feceris: nec maior q̄
es videri velis ⁊ hoc magis obserua. Nec paupertas
sit tibi imūda: nec parcimonia sordida nec siplicitas
neglecta. nec leuitas languida. Et si res exigue sint:
nō tñ sit angustie nec tua defleas: nec aliena mireris

¶ Hic autor ponit alia officia cõtinētie ad hoīem tēpatū ptinētia. quoꝝ primū est ꝙ homo cõtinens nõ debet habere amenas habitatiões sed vtiles ⁊ salubres nec velit esse notus a domo. sed potius domū ab eo. Vñ Tul. in li. ij. officioꝝ. Ornanda vtiqꝫ domus est vt non ab ipsa domo dignitas sed a dño habeatur. Scdm officium est. cõtinens nõ debet sibi vsurpare q̄ nõ fecerit. nec desiderare dignior videri quā est. Vñ Ganfred⁹ in poetria sua. Nõ te magnifices nec te sup ethera ponas. In hoc aūt repħendit autor duo vitia que sunt detestāda. Primū est mēdatiū eo ꝙ q̄ hoc fecerit mēdatiū cõmittat. qꝺ fugiendū est. vñ eneas in eplis. Nā veritate nihil cõstantius. mēdatio aūt nihil incõstantius ⁊ instabilius. Scdo reprehēdit vanā gloriā. cū enī inanis sit ⁊ trāsitoria eā cõtinēs fugere debet. ¶ Tertiū officiū ꝙ ipa paupertas non debet sibi esse immunda qa deus eam diligit. vñ Iuue. in satyra. Felices hoīes pauper quos spūs ambit. Illos nūc ad regnū sublime retrahit. ¶ Quartū officiū ꝙ parcimonia cõtinētis nõ debet esse sordida. hoc est abstinētia ꝯtinentis nõ debet esse fetida: quia abstinētia virtus est. Vñ nomē parcimonie siue abstinentie põt accipi dupliciter ſm beatū Thomam in secūda secūde. q. cxlvj. Uno modo secundū ꝙ absolute ciboꝝ subtractionē designat ⁊ hoc modo non designat actū virtutis: sed est quoddā indifferens. Alio mõ secundū ꝙ est regulata ratione. ⁊ illo modo significat habitū vel virtutis actum. Et diffinitur sic est moderata sumptio siue subtractio cibi secundū rationē. Et illa non debet esse sordida: quemadmodū est aliq̄ abstinentia hypocritaꝝ ⁊ auaroꝝ. ⁊c̄. ¶ Quintū officiū est ꝙ cõtinētis simplicitas nõ debet esse neglecta. hoc est humilitas cõtinētis nõ debet esse tarda. Vñ tūc ipa simplicitas ḋr esse neglecta qñ ipa nõ facit bona opa. videlicet qñ qs aliter facit q̄ sua intentio est: vt sua simplicitate decipiat alios. vnde Alanus in prouerbijs. Non teneas aurū totū quod splendet vt aurū. Nec pulchrū pomū quodlibet esse bonum. Nõ est in multis virtus quibus esse videtur. Decipiunt facie lumina nostra suis. ⁊c̄. ¶ Sextū officiū est ꝙ leuitas cõtinentis nõ debet esse languida. hoc est mobilitas animi nõ debet esse infirma seu lesa. Vñ tūc leuitas ḋr infirma seu languida qñ aīus hoīs plus mouetur ad mala hoc est ad operationē rerū temporaliū q̄ ad ea que sursum sunt ¶ Septimū officiū: ꝙ ꝯtinēs nõ debet angustari ppterea qa exigue sibi sunt possessiones. Vñ Cato. Infantem nudū cum te natura creauit. Paupertatis onus patienter ferre memēto. Qr paupꝫtas habens letitiā admixtā tuta est ⁊ secura. Iuxta illud. Paupertas si leta venit tutissima res est. ¶ Octauū officiū ꝙ cõtinēs sua bona amissa nõ debet deflere: qꝛ sunt de dono fortune. vñ Seneca in epla quadā ad Lucillium. Nõ est tutū qꝺ fortuna fecit tuum. quasi diceret: munera fortune sunt valde dubia. Ideo tēperatus nõ debet tristari de amissione rerum temporaliū. ¶ Nonū ꝙ cõtinēs aliena bona nõ multū debet extollere. sicut cõsuetudo hominū est. vñ Ouidius. Fertilior seges alieno est semper in agro. Uicinumqꝫ pecus grandius vber habet.

¶ Si continentiā diligis turpia fugito anteq̄ eueniant. Nec quenq̄ aliū verberes plus q̄ te. Oia tollerabilia preter q̄ turpitudinē crede. A verbis quoqꝫ turpib⁹ abstineto. nā licentia eoꝝ impudicitiam nutrit. Sermões vtiles magis q̄ facetos et affabiles ama ⁊ rectos potius q̄ facundos.

¶ In ista parte autor ponit quinqꝫ officia tēperantie quo ad aliam speciem q̄ modestia dicitur. ¶ Primū officium est ꝙ tu cõtinens debes fugere turpia anteqꝫ eueniant. hoc est non solum effectū sed etiam affectū vitioꝝ cõstringere. ¶ Secundum officiū. tu cõtinens amplius non debes corripere aliū q̄ teipsum pensando illud morale. Gnotosylafton qꝺ latine sonat. cognosce teipm. hoc pri⁹ debes te emēdare

⁊ deinde alium verberare. vñ Cato. Que culpare soles ea tu ne feceris ipse. Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum. Vñ duplex est verberatio. scʒ anime ⁊ corporis. Anime est que se tenet ex parte aie: et de illa loquitur hic magister. Alia est corporis: que se tenet ex parte corporis: ⁊ talis iterũ fugienda est. ¶ Tertiũ officiũ ꝙ tu ꝯtinẽs oia que sunt sustinenda tolerare potes preter turpitudinẽ. Vñ temperatus a virtute tẽperantie virtuosus dr. ergo vitare debet q̃ opposita sunt virtuti ⁊ turpitudo est vitiũ in se turpe igitur est fugienda. ¶ Quartũ officiũ tu cõtinẽs a verbis turpibꝰ debes te abstinere: q̄a ipudicitiã nutriũt. Vñ phus. iiij. Ethi. Unusquisq3 qualis est talia operatur: si ergo bonus ⁊ virtuosus bona operatur: si turpis turpia operatur. ¶ Quintũ officiũ tu ꝯtinẽs diligere debes in sermonibꝰ tuis vtilitatẽ plus q̃ ornatũ. Ratio: q̄a sermones vtiles edificãt intellectũ: sed facundi impediunt inquisitionem veritatis: q̄a potius impediunt veritatem q̃ prouocant. Ideo Vincen. in specu. histo. li. vij. dicit. Turpe ⁊ valde viciosum est inferre sententiam delicatam quia a pluribus intelligi non potest. propterea tu cõtinens debes diligere plus fructuosos sermones q̃ facundos.

¶ Miscebis interdũ seriis iocos sʒ ꝑpatos et sine detrimẽto dignitatis ⁊ verecũdie. Nã reprehẽsibilis est risus si immoderatꝰ fuerit: ⁊ si puerilit effusꝰ: si muliebrit factꝰ odibilẽ facit hoiem risꝰ aut supbꝰ aut clarꝰ aut malignꝰ aut fatuꝰ aut ex alienis malis euocatꝰ

¶ Hic autor ponit aliud officiũ rationis eiusdẽ dicẽs ꝙ tu cõtinẽs debes aliq̄n imponere tue cõtinẽtie iocos ꝓpter solatiũ humane vite: sed moderatos sic ꝙ nõ excedãt honestatẽ. cũ mediũ sit de propria ratione virtutis. vt ptʒ. v. Ethi. qr modus est norma virtutũ. Et risus immoderatus est reprehẽsibilis si fuerit productꝰ pueriliter: vel superbus / aut elatus / aut malignus / aut fatuꝰ / aut euocatus ex alienis malis: q̄a semꝑ talis risus reddit hoiem valde imorigeratũ ⁊ odiosum. Vñ risus dr puerilis q̄n quis solus ridet sine moꝝ maturitate / sine causa / sine oportunitate. vñ moralis. Nõ rideas solus: nã risus vnius orie. Fatuꝰ vel stultꝰ reputatur oibꝰ horis. Et risus dr muliebris q̄n q̄s ridet sine causa legittima: vt mulieres q̃ incitamento lasciuie vel leuitatis ridere solent. Risus dr superbus q̄n quis ridet subsannãdo ⁊ ille generat rancorẽ ⁊ odiũ. vñ Salustius. Odiũ querere extreme demẽtie. i. stulticie est. Risus dr malignus quando quis ridet de malefactis ꝑpetratis. vt prouerbioꝝ. iij. Qui letantur cũ male fecerint cõdẽnantur. Risus dr fatuus quãdo quis semper ridet. vnde. Per risum multum debes cognoscere stultum. Dicitur autem euocatus ex alienis malis q̄n quis ridet in aduersantibus proximi / quem tamen diligere sicut seipsum deberet. ideo peccat contra virtutem charitatis.

¶ Si ergo tẽpꝰ iocos exigit hos quoq3 cũ dignitate sapienter gere: vt te nõ grauet quispiã tanq̃ asperuʒ nec te cõtemnet tanq̃ vilem. Nec sit tibi scurrilitas: sed grata vrbanitas. Sales tue sint sine dẽte. Joci sine vilitate. Risus sine cachino. Vox sine clamore. Incessus sine tumultu. Quies tibi sine desidia erit. Et cũ ab alijs luditur tu scti aliquid honestiq3 tractabis

¶ Hic Seneca cõcludit ꝓpositũ suũ de risibꝰ ⁊ iocis: ostendẽs qualis debeat esse risus ⁊ iocus. Et vult primo ꝙ debet fieri ſm exigentiã tpis: cum oia suũ tempus habeãt: ⁊ suis spacijs trãseãt vniuersa sub celo: vt dicitur ecclesiastes. iij. sic videlicet

q̃ sit virilis ⁊ bonis moribus euocatus: et nõ pueriliter nec muliebriter. deinde excludit vanitatẽ di. q̃ scurrilitas non debet esse in iocos: sed grata vrbanitas. Dicitur eni q̃s scurrilis q̃ vanitatib⁹ ⁊ nequitijs intendit: hincinde currens ad cõgregationes cõuiuia hoim: vt eis possit se ostendere in sua scurrilitate ⁊ nequitia. ¶ Deinde ponit quedã docummẽta di. q̃ tui sales debẽt esse sine dente. hoc est tue rephensiones fieri debẽt sine mordacitate inuidie. Vñ sales dicũtur in plurali nũero vba amara seu reprehensiones Vñ duplex est reprehẽsio. Quedã est causa amicitie. videlicet que procedit a fonte charitatis. quẽadmodũ pater reprehendit filiũ/amicus amicũ. ⁊ illa est laudabilis. Alia est q̃ fit causa odij vel inimicitie: et illã autor hic redarguit: q̃a fit cũ mordacitate. Et tui ioci debent esse sine vilitate: hoc est tue cõuersatiões debẽt esse sine malitia. Et risus tui sine cachinno: hoc est sine subsannatiõe. Vñ cachinnus est risus immoderate effusus. Persius. Sũ petulanti splene cachinno. Et dr a cõ ⁊ hum⁹: ⁊ hoc ꝓpter dẽtes qui videntur albere cachinno in risu. Vox tua debet esse sine clamore: ⁊ incessus tuus ⁊ transit⁹ tu⁹ sine strepitu. Et reqes tua debet esse sine pigritia. vnde Cato. Plus vigila semper ne somno deditus esto. Nã diuturna quies vitijs alimẽta ministrat. Et cũ ab alijs holbus luditur tũc tu semper pertractare debes aliqd honesti negocij ⁊ opis. hoc est q̃ hõ virtuosus nunq̃ debet habere animũ dissolutũ: sed semper se occupare bonis operibus vt dictũ est supra ibi. Non semper in actu sis. ⁊c̃.

¶ Si continens es adulationes euita. sitq̃ tibi tam triste laudari a turpib⁹ q̃ laudari ob turpia. Letior esto quoties displices malis ⁊ maloꝝ de te estimationes prauas ad veram tibi laudationem ascribe.

¶ hic autor ponit alia officia tpantie q̃ ad modestiã reduci possunt in quantũ est species tpantie. Et vult q̃ cõtinẽs debet fugere adulationes hoc est blãdos sermones Sene. autor in li. iij. Qui eni sapiẽs est minime adulationibus credat. Fictis eni sermonib⁹ venant̃ hoies sicut p rhete siue p hamũ capiunt̃ pisces. Fugere ideo debet: q̃ pueria adulatio est vitiu detestabile vt ptz per ei⁹ diffinitionẽ. Adulatio eni est qua quis supra modũ virtutis in cõuersatiõe hoimnimiũ vult cõplacere hominib⁹ in sermonibus vel factis. Ideo Tul. in tusculanis questionibus li. vij. ait. A turba quantũ potes te separa ne adulatorib⁹ latus pbeas: artifices sunt ad capiendũ sapiores. Ideo dicit Sene. q̃ valde detestabile est laudari a turpib⁹: ne qs laudatorib⁹ siĩis videatur: cũ oẽ siĩe suũ diligat siĩe. ⁊ siĩitudo sit cã amicitie. Nec est optanda laus q̃ ab insano ore ꝓcedit. Tanta est eni distantia inter ꝓbos ⁊ improbos quanta est inter virtutẽ et vitiũ: vt dr in Ethi. Ideo debet gaudere vt vituperetur a malis ⁊ ascribere prauas suspitiones ad verã recõmendationem.

¶ Difficillimum opus continentie est assentationes adulatorũ repellere quoꝝ sermones animũ quadam voluptate resoluunt. Nullius per assentationẽ amicitiam merearis. Nec ad tuam ꝓmerẽdam gratiã per hanc ad te aditum aliis pandas.

¶ hic autor subdit alia officia cõtinẽtie. Dicẽs q̃ difficillimũ cõtinẽtie op⁹ est remouere assentatiões adulatoꝝ: cũ quasi naturale sit laudẽ appetere ⁊ nemo i suis negotijs optat vituperium. cum sit de ratione malorum: sicut laus est de ratione bonorum vt dicitur primo Ethicorũ. Et dicit vltra q̃ temperatus amicitiam acquirere non debet per assentationem: q̃a vt dicit Tullius libro tertio rethorices. Assentationes dulcia principia ⁊ iocũda habẽt: exitus aũt amarissimos. Ideo sic acquirere non debet nec admittere alios in suam amicitiam per adulationem.

¶ Nō eris audax nec arrogās. nec pertinax summittes te nec ꝓiicies dignitates grauitate seruata. Ammoneberis libenter ꝛ reprehēderis patienter. Si merito obiurgauerit te aliquis scito ꝙ ꝓfuit. si immerito. scito quia prodesse voluit. Non enim acerba: sed blanda verba timebis.

¶ Postq̄ determinauit de adulatiōe per quā anim⁹ in superbiā mergitur. hic cōsequēter ponit documēta per que possumus effugere supbiā: qꝛ nil acrius cruciat nil molestius arguit q̄ ipsa. cū sit pestis occulta. vitioꝝ origo. vel oīm malorū initium. sicut humilitas initiū est oīm bonoꝝ. Ideo hic autor ponit documēta cōtra eā. Et vult primo ꝙ homo tēperatus nō debet esse audax. hoc est nimis ꝓsumptuosus: q̄a talis audatia ducit hoīem in multa pericula corpis ꝛ aīe. Nec debet esse arrogans. hoc est supbus: qꝛ superbia insidiatur bonis operib⁹. vn̄ Ganfred⁹ in noua poetria. Fel modicū totū mel amaricat: vnica mēda totā faciē deformat. Etiā deus supbo resistit: ergo superbiā summopere fugere debemus. Et subdit ꝙ hō tēperatus etiā debet habere humilitatē. qꝛ s̄m Lucā. xiiij. cap̄. Qui se humiliat exaltabitur. Ideo dr̄ prima Petri. ij. Estote subiecti omni hūane creature propter deū Et tu cōtinens nō debes iactare ex humilitate aliqua hoc est te laudare. Vn̄ puerbi ꝓ. xxvij. Sermo laudat te alienus ꝛ nō os tuū: extraneus ꝛ nō labia tua. Et idē in. xij. cap̄. Qui odit increpatiōes insipiēs est. ideo hic dicit Seneca cōtinēs libēter debet sustinere ammonitiōes. Cū aūt aliquis increpauerit te merito scire debes ꝙ talis ꝓfuit tibi. si aūt immerito scias ꝙ voluit tibi ꝓdesse. Ideo nō debes timere acerba verba sed blanda. Vn̄ Salomō prouerbi. Meliora sunt vulnera diligētis q̄ fraudulenta oscula odientis.

Esto vitioꝝ tuoꝝ fugax ip̄e. alioꝝ vero non curiosus scrutator. neq̄ acerbus reprehensor sed sine exprobratione corrector ita vt ammonitionē semper charitate et hilaritate preuenias

¶ hic Seneca ponit documēta per q̄ possumus fugere supbiā. Et dicit ꝙ tu continēs debes esse fugator tuoꝝ vitioꝝ: quia nihil peius est vitiis: vt dicit Ouid. libro fastoꝝ. Nec etiā curiosus inquisitor alioꝝ vitioꝝ debes esse. q̄a multa mala exinde oriuntur. Neq̄ reprehēsor acerbus esto. hoc est crudelis corrector sed etiā antecedere debet ammonitio charitatis ꝛ hilaritatis. hoc est ex inuidia aliū corrigere non debes. sed ex dilectione ꝛ charitate.

¶ Errori facile dato veniā. Nec extollas quēq̄ neq̄ deiicias. Dicentiū esto tacitus auditor. Auditoꝝ prōptus repetitor. Te querenti faciliter respōde. Cōtendenti facile cede. Nec ad iurgia neq̄ disceptatiōes descende cito ꝛ si que sunt ratione remoue.

¶ hic autor ponit alia officia ad species tēperātie se extendētia. Et vult primo ꝙ tu cōtinēs faciliter debes dare veniā erranti: hoc est indulgētiā ꝛ gratiā: q̄a magnū donū animi est: vt dicit Varro in sentētiis. similiter Terentius. Magna pars est indulgere erranti. ideo promptus debes esse ad dandam veniam. Nec aliquem extollere debes per nimiam laudationem. Vnde horatius in epistolis dr̄. Qualem com̄

mendas aspice atq iterũ aspice. Ne mox incutiant pectora aliena pudorem. Neq aliquẽ deprime per nimiã vituperationẽ. vñ Tul. in tusculanis qstionibꝰ. Stulticie propriũ est aliorũ cernere vitia ꝛ obliuisci suorũ. Sed mediũ ꝛ modũ serua. iuxta dictũ Ludolphi. Oibus adde modũ modꝰ est pulcherrima virtꝰ. Et tu cõtinẽs esto tacitus auditor loquentiũ: ꝛ paratꝰ repetitor auditor. an scꝫ expediãt nec ne Et te interroganti faciliter respõde. hoc est ignorantẽ informare debes de dubijs q̃ ipse a te querit. Et subiũgit ꝙ cõtinẽs nõ debet facile pgredi ad iurgia siue dissentationes: sed potius si que inciderint remouere cum ratione. hoc est ꝙ concordiam facere debet inter litigantes: quia concordia nutrit amorem: vt dicit Cato. vñ Oui. li. ar. Candida pax hominis. trux decet ira feras.

Si continẽs es animi ꝛ corporis tui motꝰ obserua ne indecori sint. Nec illos ideo cõtemnes quia latent: nam nihil differt si nemo videat cum tu ipse videas.

Hic Seneca ponit alia documẽta ad species cõtinẽtie se extẽdẽtia. Et dicit si temperatus es debes refrenare appetitus animi tui ꝛ corporis: ne sint indecẽtes. Et sciendũ ꝙ duplex est appetitus. videlꝫ sensitiuꝰ: ꝛ est q̃ inclinat hoiem ad rem delectabilem ꝛ corruptibilem. Et intellectualis q̃ inclinat hoiem ad acquirendũ bonũ intellectuale: vt sunt virtutes ꝛ scientie. Et ambos custodire debet tẽperatus homo: cum ratio semper deprecatur ad optima. sensus vero ad mala: scꝫ ad delectatiões corporales ꝛ res corruptibiles.

Mobilis esto nõ leuis cõstans nec ptinax alicuius rei te habere scientiã nec ignotũ sic nec molestũ. Omnes tibi pares facies si inferiores superbiẽdo nõ cõtẽnes. superiores recte viuendo non metuas. In reddẽda officiositate ne sis negligens / neq acerbus exactor appareas.

Hic Seneca ponit alia officia et proprietates temperantie in quibus breues et viles innuit doctrinas: vt patet in ifra. Dicens primo ꝙ homo tẽperatꝰ debet esse mobilis. Unde homo dupliciter dicetur esse mobilis. Uno modo corporaliter: videlicet q̃ faciliter ꝛ leui occasione mouet de loco ad locũ. ꝛ talis proprie di incõstans. Incõstantia aũt vitiosa est ꝛ causa erroris: vt dicit Boetꝰ in de discipli. scolarium vbi de filio incõstantie exemplum tradidit vt cõstantes in negocijs nostris simus ꝛ ab eo constantiã seruare discamus. Secundo modo homo dicit esse mobilis spiritualiter. videlicet qui mouetur ad aliqua facienda causa ꝛ ratione exigente. Et de illa mobilitate loquitur hic autor dicens ꝙ temperatus debet esse flexibilis ad peragendũ bona. Et non debet esse leuis. hoc est incõstans ꝛ instabilis: sed potius firmus ꝛ perseuerans in bono. q̃a scdm Isidor. Salus inchoanti promittitur: pseuerãti aũt datur. Nõ enim beatus est qui aliqd bonũ inchoat: sed qui perseueranter terminat. Nec tẽperatꝰ debet esse proprie opinionis sed aliq̃n cõsilia aliorum accipere. iuxta illud Catonis. Nulli vos sensum si prodest tempseris vnq̃. Et subdit ꝙ cũ temperatus possidet scientiã alios libenter informare debet et nõ habere tedium informãdo. Uñ Bernar. Puerum ignorãtem informare nõ minus facit q̃ qui indigenti panem prebet. Ideo etiã Alanus in prouerbijs. Non minus ille peccat q̃ semini condit in agro. Quã qui doctrinã condit in ore suo. Et tẽperatus debet esse humilis cum ipsa humilitas exaltet. Nec debet cõtemnere inferiores. etiã nõ debet timere superiores cũ recte viuat. vnde Cato. Cũ recte viuas non cures verba malorum. In officiositate reddenda nõ debet esse tardus neq acerbus correctior subditorum. vnde Isidorus. Sic se habere debet superior erga suos subditos vt ipse plus diligatur q̃ metuatur.

Cunctis esto benignꝰ. nemini blandus. paucis familiaris. Oibꝰ equus esto. Seuerioꝛ iudicio ꝙ̄ sermõe. vita ꝙ̄ vultu. Clementie cultoꝛ. Seuicie detestatoꝛ. Bone fame neqꝫ tue seminatoꝛ. nec inuidijs aliene.

¶ Hic autoꝛ ponit alia officia temperãtie cum prioribus ꝛ sequentibꝰ aliqualiter conuenientia. Et vult primo ꝙ tu continens oibus hominibꝰ benignus esse debes Sicut dr in Euangelio. Estote misericordes sicut ꝛ pater vester misericors est q̄ in celis est. Sicut vt habetur Matth. xi. Discite a me quia mitis sum ꝛ humilis corde Et nemini debes esse applausiuus nec oībꝰ aures tuas cõmittere. vt habetur in vita phoꝝ cap̄. xxix. Et tu ꝯtinens paucis hoībus debes esse familiaris. Nã nimia familiaritas parit cõtemptũ. Similiter Plautus. Nemini te nimis sodalẽ facies. vnde. Qui nimis est humilis hic pro stulto reputatur. Et subdit ꝙ continens oībꝰ hoībus equus esse debet. ꝛ seuerioꝛ in iudicio ꝙ̄ in sermone. Similiter in vita ꝙ̄ in facie crudelioꝛ. amatoꝛ pietatis. quia continens a virtute tẽperantie virtuosus dicitur. ergo clementiam habere debet. Et autoꝛ bone fame esto. hoc est vbicunqꝫ fueris ibi semper bonum de proximo proferre debes ꝛ non malum. Copulatoꝛ enim hominũ non est verus recommendatoꝛ. ꝛ detestatoꝛ esse debes crudelitatis. ꝛ non insidiosus fame alterius. nam hoc iusto dei iudicio cõtingit ꝙ qui conatur lumen aliene fame in alijs destruere seipm̄ destruit. vt dicit Alanꝰ in de planctu nature prosa septima. Sicut papilio volitans circa lumen ipsum extinguit ꝛ seipsum comburit. ita inuidia aliene fame. Inuidia enim vt dicit phus in secretis secretoꝝ detractionem generat. Ideo cõsolatur nos Salomon in prouer. xxiij. capo dicẽs. Ne comedas cum homine inuido. et ne desideres cibos eius. quoniam in similitudinẽ arioli ex coniecturis estimat quod ignorat. comede ꝛ bibe dicet tibi. et mens eius non est tecum.

Rumoꝛibꝰ criminibus suspitionibus. minime credulus sis. sed potius malis qui per speciez simplicitatis ad nocendũ aliquibꝰ surrexerint honoꝛẽ surripientes oppositissimꝰ sis / ad irã tardꝰ / ad misericoꝛdiã ꝓnus

¶ Hic Seneca ponit aliqua officia cũ prioribꝰ aliqualiter cõuenientia ꝛ vult primo ꝙ tu cõtinens nõ cito credere debes fabulis ꝛ rumoribꝰ vulgariũ. Iuxta illud Catonis. Noli tu quedã referenti credere semper. Exigua est tribuenda fides qui multa loquuntur. Nõ credatur cuiqꝫ si multa loquitur. ꝛ hoc ideo. q̄a in multiloq̄o raro deest mendaciũ. vt dr̄ prouer. x. Ideo minime credulus sis. nec etiã credere debes criminibus. hoc est diffamationibus. q̄ vt dictũ est ꝓcuratoꝛ bone fame ꝛ seminatoꝛ esse debes. Illi aũt cõtrarius esse debes qui nititur surripere bonã famã videlꝫ qui per spẽ falsam venit ad nocendũ aliquibus. Et tu minime credulus esse debes suspitionibꝰ. nã suspitio scd̄m Tulliũ est q̄n malis idicijs ꝓcedit. Cõtingit aũt suspitio tribꝰ modis. Primo q̄n q̄s in seipso malus est. q̄n ipe quasi cõscius sue malicie malũ de alio opinat̄. Scd̄o q̄n aliq̄s efficit̄ malus ad alterũ. q̄ de inimico ex leuibꝰ signis quis mala opinatur. Tertio ex malignis experimẽtis. ꝛ sic phus dr̄ ꝙ senes maxime sunt suspitiosi. q̄ multotiens expimentũ habuerũt. Et subdit Seneca. Tu ꝯtinẽs pronꝰ esse debes ad misericordiã ꝛ lentus ad irã. Nã ira vt dr̄ pho vij. Ethi. macerat corpꝰ. Seneca in li. ij. de ira. Nihil velocius ad insaniã perducit ꝙ̄ ira. ideo est fugienda. Etiã ideo. q̄ corrumpit subiectũ ꝛ vitam diminuit.

¶ In aduersis esto firmꝰ. in prosperis cautus ꝛ humilis. occultatoꝛ virtutũ sicut alij vitioꝝ vane gloꝛie cõtẽptoꝛ. ꝛ hoꝝ q̄bꝰ ꝓeditꝰ es nõ acerbꝰ exactoꝛ esto.

Nullius iprudentiā despicias. Rari sermonis esto. loquētiū patiēs auditor. Seuerus nō seu⁹. hilares nō spernas. Sapiētie cupid⁹ et docilis. Que nosti sine arrogātia postulāti ipartire. que nescis sine occultatiōe ignorantie tibi postula impartiri.

¶ Hec est vltia ps hui⁹ capl'i de tēperātia. in qua Sene. plurima officia tāperātie supaddit cū repetitiōe quorundā phabitoꝝ. Et vult primo q tu ꝯtinens firm⁹ esse debes in diffortunijs vl' aduersitatib⁹ circūspect⁹. vn̄ Cato. Cū fueris felix q̄ sūt aduersa caueto. nā vltima raro coꝛrhdent pmis. Ideo etiā Sene. li. viij. de naturalib⁹ sic dt. Nescit fortuna quiescere nunc leta nunc tristis. Debet ergo nemo in ꝓ'peritatib⁹ multū gaudere. necꝫ in aduersitatib⁹ deficere. Et subdit q cōtinēs debet esse humilis occultatoꝛ suaꝝ virtutū. hoc est nō debet querere gloriā vanā de suis virtutib⁹. nā gl'ia labilis est. vt dt magr̄ Sen̄. in ep'la quadā ad Lucil. Quid de vanis gl'iaris hoibus. qꝛ minime ꝓdest. ideo ꝯtēnere debes vanā gloriā. qꝛ faciliter decidit sicut flos. Tul. ij. offici. Et subdit q ꝯtinens etiā non debet esse crudelis exactoꝛ vel correctoꝛ illoꝝ hoim quib⁹ ante posit⁹ et ꝓpositus est in dignitate. sed humilis vt pri⁹ patuit. Necꝫ etiā cōtinens alicui⁹ insipientiā spernere debet. Nā magna mia est misereri insipiētib⁹. vt dt Platinus phs. Et ꝯtinens pauca loq̄ debet et illa q̄ loqtur debent esse vera. Iuxta illō Moral'. Sermo breuis ver⁹ tuo procedat ab ore. Sil'r. Cato. Nō sis vētosus. ⁊c̄. Et dꝫ esse cupid⁹ sapiētie. Nā nihil vtili⁹ hoibus in hac vita est q̄ sapientia. qꝛ disponit oia vt dt Sapie. viij. Et vitā quietā efficit. vt dicit Seneca ad Lucil. Et ꝯtinens etiā debet esse docilis. hoc est diligenter debet insistere studio. Quare dicit Sen̄ ep'. lxxvij. ad Lucil. q̄diu viuas tādiu discas. vnde Cato. Instrue p̄ceptis animū ne discere cesses. Nā sine doctrina ⁊c̄. Etiā ꝯtinens impartire debet illud qō p̄t postulanti. cuius ratio ante habita est. Et ea q̄ tu ignoras sine verecūdia inquire ab alijs. Nam per hec aius tuus eleuatur. vn̄. Sepe rogare rogata tenere retenta docere. hec tria discipulū faciunt supare magistrū. Ideo non debes vereri de inquisitiōe. nec occultare tuā ignorantiā. Nō eni vicium ē nihil scire. sed nihil discere velle.

¶ De iusticia.

Iusticia post hec virt⁹ est. Quid aūt est iusticia nisi tacita nature cōuētio in adiutoriū multoꝝ adinuēta. Iusticia nō nostra ꝯstitutio. sed diuina lex est et vinculū societatis humane. In hac aūt nō existimam⁹ quid expediat. expedit illa quicq̄d dictauerit.

¶ Istud est vltimū et principale capl'm huius totius libelli Senece. In quo determinatur de vltima virtute cardinali. scilicet iusticia. Et diuiditur in duas partes In prima parte ponit Sen̄. definitionē iusticie. In secūda ꝓprietates et officia iusticie. ibi. Quisquis ergo hanc. ⁊c̄. In prima parte innuitur primo q iusticia sit virtus. Secūdo cuiusmodi virtus sit iusticia. Tertio q ipsa est vtilis. et illa patēt in textu scōm ordinē. Antecꝫ de his in speciali aliquid dicetur premittenda sunt quedam gn̄alia pro noticia sequentiū habēda. Et sunt quattuor. primū q iusticia respicit ea que fiunt in cōicationib⁹ humane vite. vt dicit phs. v. Ethicoꝝ. Similiter magr̄ hic in l'ra. qn̄ dt q ip̄a sit reperta in adiutoriū multoꝝ. Quicq̄d eni ratio licitum esse dicat hoc ꝓsequendū est. et recta ratio dictat in humanis cōmunitatib⁹ vite necessarijs equalitatē et equitatē. ergo merito equitas seruanda est. que ꝓpriū obiectū est iusticie. Secundū principale est in quo consistit iusticia. et quis proprius eius actus est. Proprius enim actus ipsius est reddere vnicuiqꝫ quod suum est

Nā materia iusticie est opatio exterior ſm q̄ ipa vel res q̄ p eā agit ſit reſpectu al terī⁹. Propriū ei cuiuſcūq; eſt qđ ſibi dat ſm equalitatē et pportionē iuſticie ergo ppri⁹ act⁹ iuſticie eſt reddere vnicuiq; q̄ ſuū eſt. Tertiū eſt de q̄dditate ipſi⁹ iuſti- cie. Vn ipa ſic notificatur ſm Ambro. li. de officijs. Eſt que vnicuiq; reddit quod ſuū eſt. alienū nō vindicat. vtilitatē ppriā negligit et coēm equitatē cuſtodit. Itē ſm beatū Thom. in ſcda ſcde. q. lviij. ſic diffinitur. Et conſtans ꝛ perpetua voluntas vnicuiq; quod ſuum eſt tribuens. Similiter a philoſopho. v. ethicoꝝ. Eſt habitus ſcđm quem aliquis dr̄ operatiuus ſm electionem iuſti.

Quiſquis ergo hanc ſectari deſideras. primo deū ti- me ꝛ eum ama vt ameris ab eo. Amabilis autē eris deo ſi in hoc illum imitaberis vt oībus velis prodeſſe nulli nocere/ ꝛ tunc cuncti appellabūt te virū iuſtū et omnes te ſequentur/ venerabuntur/ ꝛ diligent.

Jn hac pte Sen. ponit ptē executiuā ponēdo pprietates ꝛ officia iuſticie dicēs p̄ mo q̄ ſectator iuſticie principalr̄ dz timere deū. vn̄ pverb. xxiij. Jn timore dn̄i eſto tota die. Nā initiū ſapiētie eſt timor dn̄i. Eccli. j. Nā timor vt ibidē dr̄ glīa ꝛ glīa- tio ꝛ leticia eſt. Jđ deū p̄ oīb⁹ timere debem⁹ vt amemur ab eo. vn̄ Cato. Si de⁹ ē a- ni⁹ nobis vt carmia dicūt. hic tibi p̄cipue ſit pura mēte colēd⁹. Jlle aūt amabilis erit deo q̄ imitatē eū in hoc vt oīb⁹ pficu⁹ velit eſſe ꝛ nulli dānū īferre: qđ ſi q̄s fece- rit oēs hoīes appellabūt eū viū iuſtū ꝛ pfectū: ꝛ oēs ſequentur ꝛ amabunt eum.

Juſt⁹ vt ſis nō ſolū nō nocebis: ſed etiā nocētes phi- bebis nā nulli nocere nō eſt iuſtitia ſz ab alienis abſti- nētia. Ab his ergo incipe ꝛ nō deſeras niſi ad maiora pueharis. Etiā aliena ablata reſtitue Raptores q̄q; ipos ne ab alijs timēdi ſint caſtiga ꝛ phibe ꝛ coerce.

Hic Seneca ponit alia officia iuſticie dicēs. q̄ nō ſolū in hoc ꝯſiſtit iuſticia vt nul li noceas: ſed etiā vt phibeas nocentes. Nā nulli nocumentū īferre pprie dicta nō eſt iuſticia: immo reqrit cuſtodia ab alienis malis ḡ ab his documētis debes in- cipere ꝛ nō ceſſare donec ad maiora pueharis. Etiā nō ſolū aliena ablata reſtitue re debes: immo etiā inuenta que fuerūt poſſeſſa ꝛ relicta: vt dr̄ btūs Tho. in ſcda ſcde. q. lxvj. Et caſtigare ꝛ phibere ipſos raptores ne ab alijs hoīb⁹ ſint formidan- di: q2 in hoc conſiſtit proprius actus iuſticie: vt viſum eſt.

Ex nulla vocis ambiguitate ꝯtrouerſiā nectas: ſed animi qualitatē ſpeculare/ nihil tibi intereſt an affir- mes vel neges. De religione ac fide ſcias agi vbicūq; de veritate tractat. Nam ꝛ ſi deus iureiurando inuo cetur: ꝛ inuocanti teſtis non erit: tn̄ inde nō tranſeas veritatem: nec iuſticie tranſilias legem.

Hic Seneca ponit alia officia ad habitū iuſticie ptinentia. Et vult p̄mo q̄ hō iu ſt⁹ de dubio ſmōe diſceptationē facere nō dz. hoc idē Cato in ſuis dogmati. dr̄. Jra- tus de re incerta cōtendere noli. Naz hoc ppriū eſt ſtultoꝝ: vt dr̄ pverbioꝝ. xviij. capl̄o. Labia ſtulti immiſcent ſe rixis. ꝛ os eius iurgia prouocat. Et ſubdit Sene- ca q̄ qualitatē animi inſpicere debet iuſt⁹ ſic videlicet q̄ ſit inſpectator bonorum morum. Et ſcire debes q̄ ibi tractatus eſt de religione et fide. Jdeo ſeruanda eſt

vbi scilicet tractatur de veritate: et si deum in iureiurando inuocaueritis: et non tibi testis fuerit. propterea non debes pertransire veritatem nec statutum iusticie. Nam post deum ipsa veritas colenda est. vt vult Pithagoras que sola deo hoies proximos facit. Ideo phs Empedocles inquit. Caue ab his qui veritatem non seruant ideo nunq̃ recedere debes a lege veritatis nec iusticie.

¶ Quod si aliquã coercĕris mēdatio vti: vtere non ad falsi ad veri custodiã. Et si ꝯtigerit veritatē mendacio redimere/ nō mētieris sed potius excusabis: quia vbi honesta causa est: iustus secrata nō ꝓdit/ tacenda eni tacet: et loquenda loquitur.

¶ hic Seneca ponit alia officia ad habitū iusticie ꝑtinētia: volens q̃ si aliquã compulsus fueris aliquã vti mendatio: vti eo debes ad conseruationē veri/ et non falsi: nã ad iusticiã nos nati sumus: vt dicit Tul. in li. j. Nihil p̄stātius q̃ intelligi nos ad iusticiam esse natos/ non enim opinione: sed natura ius institutū est: cū aūt iustus dr̄ quasi ius seruãs mendatio vti debet ad cōseruationē veri sermonis: et non propter vtilitatē mendatij: vt sic veritati falsitas famulari cogat. Iuxta illud horatij in arte poetica. Atq3 ita mētitur si veris falsa remiscet. Mendatiū aūt ſm se malū est et fugiendū. Si aūt cōtigerit nos vti mendatio ꝓpter vtilitatē ꝓximi et nō propter deceptionē vel gr̃a lucri mendatiū prauū non est: et si hō iustus non manifestat secreta iustus dr̄. Sed fatui faciunt opposito modo. de quibus Alanus. Stultior est stulto qui mandat balsama cribro. Et verbis pleno verba tacenda viro.

¶ At illi alta est pax et secura etiã tranquillitas: vt dū illa a malis vincūtur/ ab istis aūt mala vincant. Hec ergo si studere curaueris letus et intrepidus finē tui cursus expectabis/ tristiciã hui⁹ mundi hilaris despicies/ et tumultuosa expectabis quietus et ad extrema securus properabis.

¶ hic ꝯſter ondit Se. q̃ summa reqes et alta pax seu secura tranqllitas illi hoi existit videlz iusto: q̃ tacenda tacet et loquēda loqtur. Et cū mali hoies superant a malis: tūc ip̄e oīa supat mala. Et ĝ infert Sene. Si iustus curã habuerit in studēdo et retinēda ea que dicta sunt de iusticia: iste tut⁹ et let⁹ expectare pōt t̄minū sue vite et oīa huius mundi refutat. videlz tristiciã et tumultuosa sustinet et gradietur tut⁹ ad extrema vite sue. Nã iusticia ſm Mercuriū est vocatio dei. Cū aūt illa duo officia retinet. que ponit Lactan. in li. de vero cultu dei videlicet cōiungi deo et hoi (primū videlz deo coniungi religio nuncupatur. Scdm aūt humanitas est) secure et hilariter properare pōt ad extrema iudicia propter iusticiam homo.

¶ De mensura et moderatione prudentie.

His ergo constitutionibus he quattuor virtutū species pfectū te faciunt si mensurã rectitudinis hac equo viuendi fine seruaueris. Nam si prudētia terminos suos excidat/ callidus/ pauidus/ inuestigator latentiū qualiūcunq3/ noxiarum ostentator voca-

beris inimicus. timidus. suspiciosus. attentus semꝑ aliquid timens. semper aliquid querens. semꝑ aliq̄d existimās. Et subtilissimas suspicationes tuas ad reꝓhēsionē alicuius impingēs. admisso notaberis digito. astu plenus versipellis simplicitatis inimicus. contēplatorq̄ culparū. Et postremo vno nomine a cunctis malus vocaberis homo.

¶ Postq̄ autor determinauit specifice ⁊ singulatim de quattuor virtutibꝰ cardinalibꝰ. videlicet de prudētia. magnanimitate. cōtinentia ⁊ iusticia. hic cōsequenter ponit epylogationē harū virtutū. ⁊ hoc ꝑpter meliorē habendā memoriā. Et primo ponit recapitulationē prudētie. Scd̄o magnanimitatis. Tertio cōtinētie. Quarto iusticie. Partes patebūt per ordinē in ꝓcessu litere. Epylogando dicit sic. His ergo institutionibus ⁊c̄. quasi diceret q̄ ille quatuor virtutes cardinales cū officiis earundē faciunt te virū felicem ⁊ perfectū. et hoc est verū si viues secundū mensurā rectitudinis. Vn̄ Seneca in ep̄la lxxxviij. ad Lucillū sic inquit. Hoc optimum habet in se generosius animus q̄ excitatur ad honesta magnarū rerū spem ad se vocat ⁊ attollit. dociles q̄ natura nos edidit. sed rationē imꝑfectā dedit. q̄ virtutibꝰ ⁊ scientijs perfici potest. A virtutibꝰ enim mores sumt. moribꝰ virtus perficitur. vt dicit Policrates li. v. ⁊ Aug. de ciuitate dei li. ij. cap. xxj. narrat istū versū. Moribꝰ antiq̄s res stat romana virisq̄. Qui ꝓlus nihil aliud ꝑtendit nisi q̄ ille q̄ modū seruat in virtute ⁊ perseuerat oīa bene regit. q̄ aūt amator cupit esse virtutes speculatur ne terminos excedat ipsius. q̄r qui excedit terminos prudentie ille erit callidus ⁊ etiā pauidus. vt patet in litera. Et postremo ab oībus hoībus vno nomine peruersus homo dicetur.

¶ In has ergo maculas prudētia imoderata ꝑducit Quicunq̄ in ea mediocriter laute ꝓsistit nec obtusū habet in se aliquid nec versutum.

¶ Hic ꝯñr cōclusiue ostendit q̄ si quis immoderatā prudētiā seq̄tur ille sciat q̄ in has maculas. i. in hec vicia iam dicta labit. Qui aūt mediocriter in ea ꝓsistit. hoc est modum seruauerit ille nihil versutū nec obtusū habet. Nā ipsa vt dicit Platinus phs in li. quē scripsit de moribꝰ. est ad rationem norma que agit ⁊ cogitat singula ꝑseuerare ac nihil preter rectū facere velle humanis actibꝰ atq̄ diuinis arbitriis prouidere.

De moderanda fortitudine.

Magnanimitas aūt si extra modū suū se extollat faciet virū minacē inflatū turbidū inq̄etū. Et in qualcūq̄ extollentias dictoꝝ aut factoꝝ neglecta honestate festinū. Qui monētis oībꝰ supcilia erigens vt bestiarius etiam deridandus. Nam quietta excitat/alium ferit/alium fugat.

¶ Hic Seneca ponit recapitulationē magnanimitatis volens. si q̄s aūt extra modū se extollat tūc ip̄a facit virū suꝑbū. Superbꝰ aūt est ille qui videri cupit. Efficit etiā virū minacē ⁊ iratū. Irato aūt sēꝑ inest angustia ⁊ furor vt inq̄t Virg. iiij. To:

ta mentē ꝑcipiat ira alam ꝑturbat ⁊ sensum nō ꝑmittit discernere verū. vt dicit Cato Impedit ira alam ne possit cernere verū. Et etiā virū inquietū facit ⁊ repentinū vl velocē in quascunqꝫ extollētias dictoꝝ vel factoꝝ. postposita omni honestate. Qui aūt modū nō seruat ille semꝑ deridet ⁊ subsannat alios. mouendo oculos suos ꝓpter curiositatē. Ideo ipse deridendus et subsannandus est tanqꝫ crudelis homo.

Sed qꝫuis audax ipugnator sit tn̄ multas extra se violentias ferre non poterit. sed miserū obtinet finē aut erumnosum derelinquit. Mensura autē magnanimitatis est non timidū esse hoiem nec audacem.

Hic complet dictū suū de magnanimitate dicēs qꝫ qꝫuis magnanim⁹ sit audax inuasor tn̄ nō pōt ferre multa ardua corꝑis extra se. si excedat modū magnanimitatis. quē si transgrediatur obtinet miserrimū finē. hoc est miserabilē mortē. Aut post se dimittit erūnosam recordationē seu memoriā. ꝓpterea infert Seneca qꝫ regula ⁊ mod⁹ ⁊ mensura magnanimitatis est non nimis timidū esse hoiem nec nimis audacē nec presumptuosum sed mediū modū habere ex quo virtus in medio ꝯsistit. vt dt phs in ethi. Nempe ipa ꝟitatē ꝑdicat iudices falsos redarguit ⁊ oim virtutū gn̄a ad salubrē portū deducit. Qua propter oēs virtutes sunt sine virtute si magnanimitas comes nō fuerit. Nihil eni fortitudo aut audacia vel virtus inexpertū linquet. vt inquit Ouid. in li. de pōto. Oia deficiunt aīus solus oia vincit. sed oia cogitat ⁊ oia tēporat. vt dt Ouid. ibidē. Ideo in li. x. metamor sic ait. Audētes de⁹ ipse iuuat. vn̄ etiā Virg. in. x. Audētes fortuna iuuat. timidosqꝫ repellit. Et ergo ꝑoib⁹ magnanimitas est seruāda ⁊ retinēda. ⁊ hoc cū mō ⁊ regula ⁊ nō excessu.

De modo tēperantie.

Continētia deide his terminis te astringat. caue ne sis parcus. ne suspitiose ⁊ timide manū cōtrahas. Nec nūmis quoqꝫ spē ponas nā talis ⁊ tanta circūfusa putrebit integritas. Hac ergo mediocritatis linea cōtinentiā obseruabis. vt nec voluptati deditus prodigus ⁊ luxuriosus appareas. nec auara tenacitate sordidus aut obscurus existas.

Hic Seneca ponit recapitulationē tertie virtutis cardinalis videlicet ꝯtinentie dicēs qꝫ ꝯtinētia facit te virū virtuosum his officijs ⁊ terminis q̄ duo sunt. Primū officiū est. qꝫ tu ꝯtinens parcus esse nō debes. hoc est tenax in rebus dandis. Et ratione subiungit ne dolose ⁊ auide manū claudas. Ille aūt parc⁹ dr̄ q̄ retinet quicqꝫd postulat vsus. videlꝫ qui exponit vbi non est exponendū ⁊ retinet vbi est dandum melius aūt est dare qꝫ accipe. vt dt phs in ethi. Scdm officiū tu ꝯtinens magnā spē non debes ponere in nūmis hoc est in diuitijs. Et rōnē annectit. nā integritas pecuniis circūdata annihilabitur. ideo nulla certa spes ponenda est in ipsis. vn̄ Virg. iiij. eneid. Heu heu miserū nusqꝫ tuta fides. Ideo Inno. papa inquit. O pr̄ qd ꝓsunt tibi diuitie glie ⁊ letitie cū hoiem a morte nō liberāt. a verme nō defendūt. a febre nō eripiūt. Ecce q̄ iam gl̄iosus sedebat. nūc hic spret⁹ iacet in tūba. Et subdit qꝫ tu ꝯtinens custodire debes ⁊ reseruare cōtinētiā hac linea mediocritatis. hoc est hac regula recta. ne voluptati sis subditus. Nec etiā videaris ꝑdigus. hoc est inutilis dispensator bonoꝝ. Nec etiā luxuriosus. luxuria eī corp⁹ ⁊ alam maculat. Nec existas sordid⁹ auara cupiditate. qꝛ ipa insatiabilis est. vt visū est supra caplo prudētie.

Qualiter moderanda sit iusticia.

IUsticia postremo eo mediocritatis tenore regẽda est ne ductu leui imotã animi rationẽ negligẽtia subsequatur dũ nec de magnis nec de minimis errãtiũ vitijs corrigẽdi curã geras: sed licẽtiã peccãdi alludẽtib⁹ tibi blãde: vel illudẽtib⁹ proterue pmittas. Neq̧ rursuz nimia rigiditate ⁊ asperitate nihil venie aut benignitatis reseruãs. Humane societati dur⁹ appareas. Ista ergo amabilis iusticie regula tenenda est: vt reuerẽtia discipline ei⁹ neq̧ nimia negligentia cõitate despecta vilescat. Neq̧ seniori atrocitate diurna gratiã hũane amabilitatis amittas.

¶ Postq̧ Seneca posuit recapitulationẽ magnanimitatis ⁊ prudentie ⁊ ɔtinẽtie. hic ɔñterponit epilogationẽ quarte virtutis. s. iusticie: q̃ vltima est inter virtutes cardinales: vt prius patuit. Docens quõ ⁊ qualiter ipa regẽda sit videlz tenore mediocritatis. Et rõnẽ subiungit: ne ipsa iusticia recipiat negligentiã in imotã rõnẽ animi neq̧ de magnis neq̧ de paruis curã gerẽdo. Et hoc ideo: qz iusticia ex lege fit. Lex aũt scriptũ est ius asserẽs honestũ phibẽs ɔtrariũ. Ideo subdit q̧ licẽtiam peccandi tibi blãde alludentib⁹ ⁊ ɔplacentib⁹: ⁊ pterue insurgentib⁹ non pmittat: sed curã gere punjẽdi crimina: tñ cũ benignitate ⁊ humilitate. quare dicit Hora. in ep̃le. Nemo adeo ferus est vt non mitescere possit. Señ. in li. ij. de clemeñ. Omis benignitas appropriate propriũ sapientis est dare libẽter: nã hũanã benignitatẽ suadet: cũ oẽs vnius nature simus q̄obrẽ pre oĩb⁹ opera benignitatis et pietatis sunt exhibẽda. ideo reseruare debem⁹ benignitatẽ ⁊ nõ asperitatẽ nimiã neq̧ crudelitatẽ: qz melius est nimiũ habere de mia q̧ de seueritate et crudelitate. Et rationẽ annectit: ne videaris proteruus hũane societati. Ergo ista regula amabilis iusticie est tenẽda vt reuerentia discipline eius. Et hoc ideo: ne ipa vilescat quasi despecta pp̄ter nimiã familiaritatẽ ⁊ cõitatẽ negligẽtie: nec etiã amittas gratiã amabilitatis propter nimiã crudelitatem diurnam.

¶ Conclusio premissorum.

SI quis ergo vitã suã ad vtilitatẽ nõ tñ ppriam sz multorũ inculpabilit̃ assistere desiderat hãc p̄dictarũ virtutũ preclarã formulã p qualitatib⁹ tpm/locorũ/psonarũ/atq̧ causarũ: eo mediocritatis tramite teneat: vt velut in quodã vehiculo summitatis assistẽs quasi per abrupta extrinsecus precipitia ruentẽ mentẽ cõpos ipse deuitet insaniã aut deficientem contemnat ignauiam.

¶ Hic pñter Seneca subdit ɔclusionẽ oim predictarũ virtutũ cardinalium. Dicẽs Si tu desideras modũ viuendi ⁊ inculpabiliter manere in vita tua nõ tm̃ propriã

vtilitatē:sed multoꝝ affectes:hanc preclarissimā formulā harū predictaꝝ virtutū obseruabis mediante illa via.videlicet vt mediū semꝑ retineas. Et assistens tanꝙ in quadaꝫ vehiculo summitatis: hoc est in ꝓpugnaculo altitudinis vt in humanis cōuersationibꝰ mentē per inprouisa ruentē negocia valeas prospicere. Et etiā vt tu ipse potens spernēs supbiā ⁊ contēnes ignauiā:hoc est stulticiā. Nā terminus bonus in supbia ⁊ ignauia non consistit:teste scriptura sacra. Cū autē predecessores nostri bonū optauerūt:ḡ ⁊ nos optare debemus. Vn̄ Cicero in tusculanis questionibus. li.v. Stoici finē bonoꝝ assentaint ꝯgruū nature ⁊ cū eo laudabiliter viuere. Nā teste Apuleio in li.de deo. Socratis. Nihil apud deū rectius est ꝙ vir aio perfectus ⁊ bonus alijs q̄ antecellit. Quare Oui.in de arte. Disce bonas artes moneo romana iuuētus. Nō tm̄ trepidos vt tueare reos. Quare etiā dicit Persiꝰ. Discite ⁊ o miseri ⁊ causas cognoscere rerū. Quid sumus:ad quid nā futuri gignimur ⁊c̄. Olim eni artiū ars viuēdi est disciplina:vita enim impfecta est inhonesta.p has eni quatuor virtutū spēs fit honesta:que legibꝰ circūfulcite sunt quibꝰ mediantibꝰ hō recte viuere potest. Caueat ergo hō ne virtutes discere cesset. vn̄ Petrus de riga in biblia versificata. Te decet hic vt eas festino currere gressu. Uirtutū semꝑ ad meliora celer.qꝛ hō vt inqt doctissimus Uarro in suis sentētijs ad hoc natꝰ est vt ꝓficiat in moribꝰ. Studeat ergo q̄sq3 qꝛ in virtutibꝰ et moribꝰ abundet:cū assiduitas operū a moribus manat:vt inqt Se.in ep̄la.xi.ad Lucillū. Ubi ponit moris descriptionē:dicēs. Mos est mentis habitus ex q̄ operū assiduitas manat:gaudiū enim in ipis ꝯsistit. Et etiā vt inqt Lactantiꝰ in li.de vero cultu dei. Uirtutes ad beatā vitam ꝑducunt:quā nobis dignet̄ ꝯcedere q̄ in secula seculoꝝ est bn̄dictus. Amen.

Post virtutis opus verba sequatur opus.

¶ Epistole Senece ad Paulū:⁊ Pauli ad Senecā. Hieronymꝰ in libro de viris illustribꝰ de Seneca sic scribit.

LUcius Anneꝰ Seneca Cordubēsis Fontonici stoici discipulus ⁊ patruus Lucani poete ꝯtinētissime vite fuit. Queꝫ non ponerē in catalogo sctōꝝ. nisi me ille epistole ꝓuocarent q̄ leguntur Pauli ad Senecā/et Senece ad Paulū. In quibꝰ cū esset Neronis magister et illius tēporis potentissimus:optare se dicit eius esse loci apud suos cuius sit. Paulus apud xp̄ianos. hic ante bienniū ꝙ Petrus ⁊ Paulus martirio coronarentur a Nerone interfectus est.

Seneca ad Paulum.

¶ Seneca Paulo salutē. Credo tibi Paule nunciatū quod heri de te cum Lucio nostro de apocrisis ⁊ alijs rebus sermonē habuerimus. Erant enim quidā disciplinarum tuaꝝ comites mecū:nam in ortos salustianos secesseramus quo luci occasione nostri alio tendētes. hi de quibus dixi visis nobis adiūcti sunt. Certe qꝛ tui presentiam optauimus:⁊ hoc scias volo libello tuo lecto.i de plurimis a aliquibus literis quas ad aliquam ciuitatē seu caput ꝓuincie direxisti:mira exhortatione vitām moralem continentes vsq3 refecti sumus: quos sensus non puto ex te dictos:

sed per te certe aliqñ ex te ꝛ per te. Tanta enim maiestas earũ est rerũ tantaqꝫ generositate callens. vt vix suffecturas putem etates hoim quibus institui vt nõ dicam perfici possunt. Bene te valere frater cupio.

Anneo Senece Paulꝰ.

¶ Lr̃as tuas hylaris heri accepi: ad quas statim rescribere potuissem presentiã iuuenis quẽ ad te erã missurus habuissem. Scis enim qñ ꝛ per quẽ. ꝛ quo tpe ꝛ cui quid dari cõmittiqꝫ debeat. Rogo ergo nõ putes neglectũ. dũ ꝑsone qualitatẽ respicio. Sed qꝫ litteris meis vos bene acceptos alicubi scribis: felicẽ me arbitror tanti viri iuditio. Neqꝫ enim diceres censor sophista magister tanti principis olim: nisi q̃a vere diceris. Opto te diu bene valere.

Seneca Paulo.

¶ Quedã volumina ordinaui ꝛ diuisionibus suis statim eis dedi. ea quoqꝫ cesari legere sum destinatus. Si modo sors ꝓspere ãnuerit vt nouas aures afferat. eris forsan ꝛ tu presens. Sin alias reddam tibi diẽ vt hoc opus inuicẽ inspiciamꝰ ꝛ possem nõ prius edere ei hanc scripturã nisi prius tecũ cõferrem si modo impune hoc fieri potuisset vt scires non te preteriri. Uale Paule charissime.

Anneo Senece Paulus.

¶ Quotienscunqꝫ literas tuas audio. presentiã tui cogito. nec aliud existimo qꝫ omni tpe te nobiscũ esse. Cum primũ itaqꝫ venire ceperis inuicẽ nos ꝛ de ꝓximo videbimus. Bene te valere opto.

Seneca Paulo.

¶ Nimiũ tuo angimur secessu. Quid est que te res remotũ faciunt. Si indignatio dñi qꝫ a ritu ꝛ secta veteri secesseris ꝛ aliorum conuersus sis. erit postulandi locus vt ratione facta non leuitate hoc existimet. Uale.

Senece ꝛ Lucilio Paulus.

¶ De his que mihi scripsistis nõ licet arũdine ꝛ atramẽto eloqui: quarꝫ altera res notat ꝛ designat aliqd: altera euidẽter oñdit. precipue cũ sciã inter vos esse: hoc est apud vos et in vobis q̃ me intelligãt. honor oĩbus habẽdus est. tanto magis q̃to indignãdi occasionẽ captant: quibꝰ si patientiã demꝰ oĩ mõ eos quaqꝫ parte vicemus si modo sint qui penitentiam sui gerant. Bene vale.

Anneus Seneca Paulo ꝛ Theophilo.

¶ Profiteor bñ me acceptũ lectione lr̃arũ tuarꝫ: quas galathis corinthiis ꝛ achaicis misisti: ꝛ ita inuicẽ viuamꝰ vt ꝛ iã cũ honore diuino eas ceperim. Spũs enim sctũs in te supra excelsos et sublimiores satis venerabiles sensus exꝑmit. Uellem itaqꝫ cũ res eximias ꝓsperas vt maiestati earꝫ cultus sermonis non desit. Et ne qd tibi frater subripiã aut ꝯscientie mee debeam ꝯfiteor augustũ sensibus tuis permotum cui perlecto virtutis exordio ista vox fuit mirari eũ posse: vt qui legitime imbutus nõ sic talia sentiat. Cui ego respondi solere deos ore innocentiũ effari: haud eorꝫ q̃ preuaricari doctrina sua quid possint. Et dato ei exemplo vaticinii hoĩs rusticuli: cui cũ viri duo apparuissent in agro rheatino: qui postea Castor ꝛ Pollux sunt nominati. instructꝰ satis videtur. Uale.

Paulus ad Senecã.

¶ Licet nõ ignorẽ cesarẽ nr̃m rerũ admirandarꝫ si qñ deficiet: amatorẽ esse ꝑmitte tñ ut te nõ ledi sed admoneri. Puto ei te grauiter fecisse qꝫ ei in noticiã perferre voluisti qd ritui ꝛ discipline eiꝰ sit ꝯtrariũ: cũ eni ille gentiũ deos colat. quid tibi visum sit vt hoc scire eũ velles nõ video: nisi nimio amore facere te hoc existimo. Rogo de futuro ne id agas. cauendũ est eni ne dũ me diligis: offensam dñe facias: cuiꝰ quidem offensa neqꝫ oberit si perseuerauerit: neqꝫ si non sit proderit. Si est regina nõ dignabitur. Si mulier est offendetur. Bene vale.

Seneca ad Paulum.

¶ Scio te nō tam tui causa cōmotū litteris quas ad te de editione epistolarū tuarū cesari feci: q̄ natura rerū ita mētes ab omnibus artibus et moribus rectis reuocat: vt non hodie admirer. quippe vt his qui multis documētis hoc iā notissimū habeā. Igitur noue agamus. vt si quid facile in preteritū factū est veniam irrogabis. Misi tibi librū de verborū copia. Uale Paule charissime.

Paulus Senece.

¶ Quotienscunq; tibi scribo et nomen meū tibi subsecundo: grauem et secte mee incongruentē rem facio. Debeo enim vt sepe professus sum cum omnibus omnia esse. Et id obseruare in tuam personam quod lex romanus honori senatus concessit perlecta epistola vltimū locū eligere. ne cum a porea et dedecore cupiam efficere quod mei arbitrij fuerit. Uale deuotissime magister.

Seneca ad Paulum.

¶ Aue mi Paule charissime. Putas ne me haud contristari et nō luctuosū esse q; de innocētia nostra subinde suppliciū sumatur. De hoc q; tam duros tāq; obnoxios nos reatui omnis populus iudicet. putās a nobis effici quicquid in vrbe cōtrariū sit. Sed feramus equo animo et vtamur foro quod sors concessit: donec inuicta felicitas finē malis imponat. Tulit et priscorū etas Macedonē philippi filiū. Et post darium dionisiū nostra quoq; Gayū cesarem. quibus quicquid libuit licuit. Incendiū vrbs romana manifeste sepe vnde patiatur cōstat. Sed si effari humilitas humana potuisset quid cause esset et impune in his tenebris loqui liceret. iā omnes omnia viderēt. xpiani et iudei: quasi machinatores incendij supplicio effecti fieri solent. Grassator iste quisquis est. cui voluntas carnificina est et mendaciū velamentū. tpi suo destinatus est. Et vt optimus quisq; vnū pro multis donatū est caput. et ita hic deuotus pro omnibus igni cremabitur. centum triginta due domus/insule quatuor/sex diebus arsere/septimus pausam dedit. Bene te valere frater opto.

Seneca ad Paulum.

¶ Aue mi Paule charissime. Si mihi nominiq; meo vir tantus et ad id electus omnibus modis. nō dico fueris iūctus: sed de necessario mixtus. actū erit de Seneca tuo. Cum sis igitur vertex et altissimorū omnium montiū cacumē nō vis ita latere: ita sim tibi proximus vt alter tuus deputer. haud itaq; te indignū prima facie epistolarū nominandū cēseas: ne tentare me q̄ ludere videaris. Quippe cū scias ciuē te esse Romanū. Nam qui meus tuus apud te locus qui tuus velim vt meus. Uale mi Paule charissime. Datū .x. kal. Aprilis. A prouinciano et Capitone consulibus.

Seneca ad Paulum.

¶ Allegorice et enigmatice multa a te vsquequaq; opera colliduntur. Et iō rerū tāta vis et nūerū tibi tributi: nō ornamēto verborū sed cultu quodā decorāda est: nec verere quod sepius dixisse te retineo. multos q̄ talia affectent sensus corrūpere rerū virtutes euiscerare. Certū mihi cōcedas velim latinitate morē gerere honestis vocibus speciem adhibere. vt generosi muneris concessio digne a te possit expediri. Bene vale.

Paulus ad Senecam

¶ Repēdenti tibi ea sunt reuelata q̄ paucis diuinitas concessit. Certus igitur in agro tam fertili semen fortissimū sero. nō quidē materiā q̄ corrūpi videtur. sed verbum stabile dei deriuamentū crescētis et manētis ineternū quod prudētia tua assecuta indeficiēs fore docebit. ethnicorū israhelitarūq; obseruatiōes censere vitādas. Nouū te autorē feceris xpi ihesu preconijs ostendēdo rhetoricis irreprehensibilē zophiam quā prope modū adeptus regi tēporali eiusq; domesticis atq; fidis amicis insinuabis. quibus aspera et incapabilis erit persuasio. cū pleriq; illorū minime flectantur insinuationibus tuis. quibus vitale commodū sermo dei instillatus nouū hoiem sine corruptela perpetua aiam parit ad deū istinc properantem. Uale Seneca charissime nobis. Datū kal. Augusti.

L.A. Senece epytaphiũ.

Cura labor. meritũ sumpti pro munere honores
Ite alias post hac sollicitate animas
Me procul a vobis deus aduocat. ilicet actis
Rebus terrenis hospita terra. vale
Corpus auara tamen solẽnibus accipe saxis
Nãqꝫ animam celo reddimus: ossa tibi.

¶ Explicit liber Senece de quatuor virtutib⁹ cardinalibus. Impressus Lõdoñ. per me winãdũ de worde in vico anglice (the fletestrete) appellato cõmorantem sub Solis itersignio. Anno. M.CCCCC. xxiij.


W C
W C
wynkyn worde
W C